

יד
מהרי"ע

שערי יצחק השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
ויקהל
אדר ראשון ה'תשע"ט ב'ש"ל
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בעניין קיפול הטלית במוצאי שבת מיד, והשלמה בעניין כריכת רצועות התפילין וקיפולם.

בדין אם נפלו תפילין לקרקע, האם צריך להתענות למרות שהם היו בתוך הקופסא בגלל שהקשר נגע בקרקע.

השלמה בעניין הרמז בצורת הביצה הכשירה שראשה האחד חד והשני כד, ותשובה לשואל לגבי הפרש "כחוט השערה" בין כד לבין חד.

התחלת בירור דין המאפה החדש ששמו "טריתא" לפסח ה'תשע"ט.

בעניין ברכה מעין שבע בליל פסח שחל בשבת, והתייחסות לכת הדרדעים האומרים שהם מחזיקים כביכול במנהג הקדום כיון שלא כתוב בתכאליל לא לומר אז ברכה זו.

בעניין כשרות הצילום והפריצות בענייני קדושה וצניעות.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642
שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 485

השיעור מוקדש להצלחת
מרדכי אביתר בן הרב דוד גולן הי"ו.
יהי רצון שיזכה לזיווג הגון משורש נשמתו בקרוב,
ויקים בית נאמן בישראל, קדוש וטהור, וימלא
המקום ב"ה כל משאלות לבו ולבכם לטובה, אכי"ר.

השיעור מוקדש להצלחת מרדכי אביתר בן הרב דוד גולן הי"ו. יהי רצון שיזכה לזיווג הגון משורש נשמתו בקרוב, ויקים בית נאמן בישראל, קדוש וטהור, וימלא המקום ב"ה כל משאלות לבו ולבכם לטובה, אכ"ר.

בעניין קיפול הטלית במוצאי שבת מיד, והשלמה בעניין כריכת רצועות התפילין וקיפולם.

בשלחן ערוך המקוצר [סימן ס"ב הערה פ"ז] כתבנו בס"ד לגבי קיפול הטלית כך, וראוי לקפל הטלית במוצ"ש מיד, כמ"ש בספר מהרי"ל. כידוע, רבים נוהגים להחמיר שלא לקפל את הטלית בשבת. הטעם הוא, מפני שהקיפול מונע את הקימוט, נראה הדבר כתיקון כלי. כיון שישנם מתירים, למיקל יש על מי לסמוך, אבל בדרך כלל נוהגים לא לקפל את הטלית עד מוצ"ש. לכן אם מתעטפים בטלית בליל שבת, משאירים אותה בלתי מקופלת, וכן אחרי תפילת שחרית, עד מוצ"ש. יש נוהגים להתעטף בטלית במנחה וערבית, והדין בהם שווה.

מה שאנו אומרים לא לקפל את הטלית, אין כוונתנו לא לקפל את הטלית בכלל. כי אם לא נקפלה בכלל, הטלית תתקמט, ואין זה מכבוד המצוה. לכן ראוי לקפל את הטלית, הפוך מקיפוליה המקוריים, או לקפלה בקיפולים כלליים, שאינם מדוייקים, כך יימנע הקימוט מהבגד. אפשר גם להניח את הטלית ע"ג משהו מוגבה, ועל ידי כך תשתלשל הטלית כלפי מטה, ולא תתקמט.

זהו דין הקיפול בשבת, עתה אנו מוסיפים כי במוצ"ש יש לקפל את הטלית מיד.

שאלה מהקהל: מה עם דין הניעור?

תשובת מרן שליט"א: מי שמתעטף בטלית בליל שבת, צריך לנער את הטלית בבוקר, לפני התפילה, אם היא נשארה פתוחה במשך הלילה. אבל דין זה אינו דוקא בשבת, אלא גם ביום חול, דהיינו אם מישהו לא קיפל את הטלית אחר התפילה, ונשארה כך במשך כל

הלילה, צריך לנערה בבוקר. אמנם, ביום חול הרי מקפלים את הטלית מיד אחרי תפילת שחרית, וממילא הבעיא הזו אינה מצויה. אבל אין הכי נמי, אם אירע שנשארה הטלית במשך כל הלילה בלי קיפול, ישנו עניין לנערה בבוקר לפני התפילה, ותכף יובנו הדברים יותר בס"ד.

הוספנו שם בעיני יצחק, גם במדרש תלפיות ענף הבדלה (ומקורו מספר הנהגת האדם פרק כ"ד) איתא בזה"ל, במוצאי שבת מיד אחר יציאה מבית הכנסת קודם שיבדיל, יקפל הטלית, כי היא סכנה גדולה. משום כי אם אינו מקפלו מיד במוצ"ש אחר יציאה מביהכ"נ, אזי הקליפות מתדבקים בטלית. כיון שהטלית היא חפצא של מצוה, והטומאה מחפשת תמיד להתקרב, ולינוק שפע חיות מהקדושה, היא נתפסת בטלית.

אכן אם שכח בדיעבד ולא קיפל מיד במוצ"ש, אזי למחר בבקר כשמניח הטלית נר"ל לפני שיתעטף בטלית, יקח הטלית וינער אותו מכל צד לארץ, עכ"ל. אין הבדל בין שבת לבין יום חול. אם מתעטף באותה הטלית בעצמה, ינערה לפני כן מכל צד, דהיינו לא לנערה בצורה כללית מלמעלה, אלא לנערה מימין ומשמאל, מלמעלה ומלמטה, כלומר לנער את כל הצדדים כל אחד בפני עצמו.

ולפי הטעם שנתן מהרי"ל שהוא כדי להתעסק במצוה מיד, נראה שהיה עושה זאת אחרי ההבדלה על הכוס. וע"ע סידור היעב"ץ דף ר"ו, ובספר טעמי המנהגים דף ק"צ. ושם בדף ת"ה הביא טעם נוסף בזה, לפי מנהגם שהאשה נר"ל הכלה קודם הנישואין. יב"ן מביאה הטלית לחתן וכו' יעו"ש. מנהג האשכנזים היה שהכלה מביאה טלית חדשה לחתן, והיום המנהג נתקבל אצל כולם.

בספר טעמי המנהגים מביא לכך טעם נוסף, ולא הבאתיו בשלמות כאן, שישנו עניין בשביל שלום בית, לקפל את הטלית מיד בצאת השבת.

שערי יצחק – השיעור השבועי

היסוד הזה נלמד מקיפול הטלית. זהו הפשט של הסוד שישנו בעניין הקיפול, כי אם האדם רוצה שלום בית, הוא צריך ללמוד להתקפל ולוותר.

מן הטלית לומדים עוד, כי קיפול אחד בלבד אינו מספיק, אלא צריך קיפול ראשון, ועוד קיפול, ועוד קיפול... גם כל הקיפולים צריכים להיות מדויקים, כי אם נקפל בצורה שאינה מדויקת, המראה לא יהיה מוצלח, וכך הוא בשלום הבית יהיה פה ושם בקעים וסדקים.

אמרו את היסוד הזה גם לגבי אמירת עושה שלום. מי שמסיים את תפילתו, פוסע שלוש פסיעות ואומר, עושה שלום במרומיו וכו'. הדבר בא ללמדנו, כי אם רוצים לעשות שלום, צריכים לפסוע לאחור. ולא לפסוע לאחור בלבד, אלא גם להוריד את הראש, לצד ימין, ואח"כ לצד שמאל, וגם ישר. צריך ליסוג אחור, או אז יהיה אפשר להשכין שלום.

כל הפעולות האלו נצרכות בשביל השלום, משום שדעות בני האדם אינן משתוות זו לזו, וחייבים להתפשר.

את החידושים הללו ראיתי בפעמי יעקב וקובץ צ"א, דף רנ"ה. מתוך שיחת הדרכה לחתנים שם כתוב בזה"ל, מנהג ישראל תורה הוא, לקפל את הטלית במוצש"ק לאחר שחוזרים מביהכ"ס, כסגולה לשלום בית. ואומרים העולם שהכוונה בזה, שכפי שבקיפול הטלית צריך לעשות קיפול אחד וקיפול נוסף וקיפול שלישי, ורק עי"ז תצא הטלית מסודרת כיאות, כן הדבר הזה בשלום בית, שרק עי"י שמכניע את עצמו פעם אחת, ופעם נוספת, ושוב פעם, זוכה לשלום בית.

ולא יחשוב האדם, מדוע אני צריך להיכנע, אולי השני ייכנע?

הוא צריך להבין, כי מי שמוותר, אינו נכנע לשני, ואינו נהיה עבדו ח"ו, אלא הוא נכנע לפני רצון הקב"ה. שמו של הקב"ה הוא שלום, כידוע, ואליו אנו נכנעים. כמרכן אנו אומרים

הטעם הוא כדלקמן. בטלית ישנו קשר ושייכות לעניין נישואין, כמו שאומרת רות לבועז ורות ג', ט"ו, וּפְרִשְׁתָּ כְּנָפֶיךָ עַל אִמְתִּי. לכן בסגנון צנוע, נרמז בטלית עניין הנישואין. זו הסיבה גם כן שבקיפול הטלית טמונה סגולה לשלום הבית, ובעז"ה נסביר בהמשך את הסיבה לכך.

ומסגנונו של ספר הנהגת האדם, נראה שאם לא קיפלו מיד, אינו מועיל שיקפלו אח"כ, ואין עצה זולת הניעור בבקר, וצ"ע. לדבריו, אין עצה לקפל מאוחר, אלא לנערה למחרת בבוקר. ואם זו הטלית של שבת, יש לנערה מיד כשנזכר, כי עד שיגיע יום ששי הבא, הוא עלול לשכוח שהטלית לא היתה מקופלת. וע"ע בן איש חי שנה א' פרשת נח סעיף ט"ז.

הנני מדבר כעת על קיפול הטלית, כיון שבשיעורים שעברו הארכנו על אופני קיפול רצועות התפילין, כיצד ובאיזה אופן יש לקפל אותם. אמרנו למסקנא כי את התפילין של ראש מקפלים בצורת כנפי יונה, ואילו בתפילין של יד מקפלים כמין ביצה. אז אמרתי לעצמי, ב"ה זכינו להבין על מה צריך לחשוב בעת שמקפלים את התפילין, להתבונן בצורת כנפי יונה כי המצוות מגינות על עם ישראל, ובצורת הביצה להתבונן כי היא רומזת לשכינה, וגם היא מגינה עלינו בגלות. וחשבתי לעצמי, ומה צריך לכוון בקיפול הטלית? וכך הגעתי ממילא להבנה הזו דלקמן.

יש בקיפול הטלית רמז, שיבין וידע האדם, כי גם הוא צריך להתקפל ולהיכנע, וזו היא הסגולה הטובה לשלום הבית...

אם תמיד עומד אדם על דעתו, לעולם תהיינה לו אי-הבנות עם נוות ביתו. כיון שבטבע העולם, לבעל ולאשה ישנם דעות שונות. אם האדם לא נכנע, ואינו מוכן לקבל ולהבין את דעת השני, אזי יהיו להם בעיות ח"ו בשלמות הבית. וכמובן שאיננו מדברים על נושאים שצריכים להתנגד אליהם, אלא על כאלו שאפשר לוותר עליהם.

בברכת יוצר, עושה שלום ובורא את הכל. יש כאן רמז. מי שעושה שלום, עושה את "הכל". הרבה תלוי בשלום.

אם נתרגל לחשוב כך, נוכל לוותר בנקל על רצונותינו בעתות ויכוח ומחלוקת. אם קשה לאדם להיכנע, שיאמר לעצמו, כי הוא לא נכנע לחבירו, אלא לרצון שמים.

מהגם שבדרך כלל עינינו רואות, כי ההיפך הוא הנכון, זה שנכפף, וזה שמתקפל, הם המרוויחים הגדולים ביותר, וכמו מי שנותן מתנה לחבירו, שאינו נחשב שמחסר מעצמו, כי החבר יחזיר לו ג"כ מתנה אחת אפיים.

בהמשך המאמר שם כתוב, ועל דרך זה אומרים על הנאמר בסיום תפילת שמו"ע, "עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל", שרק ע"י שכורע ומכניע את עצמו לכל הצדדים, נעשה שלום ושלווה בבתי כל ישראל. כבר הסברנו כבר כי שורש הדבר נלמד ממה שאמרה רות לבועז, וּפְרִשֶׁתְּ כִנְפֶךָ עַל אֶמְתֶּךָ.

אבל צריכים לברר, מדוע דוקא במוצאי השבת מתעורר העניין הזה?

כתשובה דחוקה היה אפשר לומר, כי מוצאי שבת הוא סגולה לכל ימות השבוע. זאת פתיחה וסימן טוב. אבל התשובה היותר טובה נראית, כי בכל התפילות בקרו של יום, אין חידוש מיוחד בקיפול הטלית אחר התפילה, המראה כוונות מיוחדות כעין אלו. גמר להתפלל, מקפל. אבל אם האדם מקפיד ללכת מיד בצאת השבת לקפל את טליתו, הרי זה מראה שרוצה לקנות בנפשו הצלחה וסייעתא דשמיא בשלום ביתו.

גם בשבת, כל אחד מברך את רעהו, שבת שלום. הטעם הוא, כי השבת מתייחדת בכך שנבראה על ידי השלום.

ביאור הדבר יובן עפ"י המובא בבראשית רבה, כי בזמן שרצה הקב"ה לברוא את השבת, פרצה מחלוקת בין ימות השבוע, וכל ימות השבוע רצו שהקב"ה יקבע את השבת ביום שלהם. היום הראשון רצה שהוא ייקבע ליום השבת, וכך גם היום השני והשלישי, וכן הלאה.

אבל השבת נקראת שלום, מכיון שהיא נבראה על ידי שלום, שהיא השכינה שלום בין ימות השבוע כיון שמלכתחילה נבראו כ"ח שעות בכל יום מששת ימות השבוע, ואמר הקב"ה, הבה נעשה שלום בין כל הימים, על ידי שניקח מכל יום ויום ארבע שעות, ומכולם יחד יצטרף יום אחד חדש, (ששה ימים כפול ארבע שעות, הם בדיוק עשרים וארבע). והיום הזה ייקרא שבת. לכן נקרא היום השביעי, שבת שלום.

ממילא יתכן כי זו הסיבה שבמוצאי השבת ישנו עניין יתר להקפיד על השלום, וזאת על ידי קיפול הטלית.

בספר בנוהג שבעולם [מכון נתיב הברכה, דף פ"ג – פ"ה] כתב בזה"ל, קיפול הטלית לכפליה, יש בה מצוה, מנהגים והידורים מיוחדים. אבי מנהגי אשכנז, מהרי"ל, הורה לנו בעניין קיפול הטלית במוצאי שבת.

מהרי"ל היה לו טלית של שבת, והיה קופלו בכל מוצאי שבת, כי אמר, יש להתעסק במצוה בהתחלת ימי החול.

לא רק עטיפת הטלית היא מצוה, אלא גם בקיפול הטלית יש בה מצוה, כך הוכיח בנימוקי אורח חיים, למהרח"א ממנוקטש. והוסיף, וצריך לעשות זאת בעצמו, כמנהג אבותינו ורבותינו הצדיקים. לא יאמר האדם, הנני עסוק, כי אני צריך ללמוד, או כל כיו"ב, ולא דוקא מענייני הלימוד, שהוא מרגיש כי חבל על זמנו להתעסק בקיפול הטלית בעצמו, אלא יזהר לקפל את טליתו בעצמו. גם על התפילין הדין כן, שצריך לקפל את תפיליו בעצמו.

וכך כתב בספר זכירה, לרבי זכריה סימנר, סכנה מי שמניח טלית שאינו מקופל. וסגולתו, למחר קודם שמניח, יקפל מעט, או ינער היטב. כן כתבו המקובלים.

כדברים האלו כתב רבי אליעזר מאיזמיר, בעל שבט מוסר, בספרו מדרש תלפיות. "אם אינו מקפל מיד, אחר יציאה מבית הכנסת, אז היא סכנה גדולה, כי הקליפות מתדבקות בטלית". כך גם הורו הבן איש חי והכף החיים, שאם שכח ולא קיפלו בלילה, אזי למחר כשילבשנו, ינערנו.

מסיבה זאת הורה בעל מדרש תלפיות, לקפל את הטלית במוצאי שבת, מיד אחר יציאתו מבית הכנסת קודם שיבדיל. שהרי כבר שהה הרבה בטלית של שבת עד הקיפול, ואלו דבריו, יקפל הטלית קודם שיבדיל, כי היא סכנה גדולה וכו'. ואם אינו מקפלו מיד אחר יציאה מבית הכנסת, כי הקליפות מתדבקים בטלית.

עניין נוסף בקיפול הטלית, (המובא שם בדף פ"ה), כי על ידי קיפול הטלית בצאת השבת, הרי נחשב על ידי זה, כי מיד בתחילת ימי החול, הוא כבר מכין משהו לכבוד השבת הבאה. כך כתוב שם, טעם נאה לשבח דרשו דורשי רמיזות לקיפול הטלית מיד בצאת השבת, על פי הענין להכין בכל יום דבר מה לשבת הבאה, לכן הדבר הראשון שעושים אחר השבת, הוא הכנה לשבת הבאה, קיפול הטלית של שבת, שתהא נאה ומסודרת לשבת הבאה. עפ"י זה נהגו אנשי מעלה לומר בקיפול הטלית "לכבוד שבת קודש".

אכן טוב לומר בעת קיפול הטלית במוצ"ש, "לכבוד שבת קודש". צריכים לדעת כי מובא בספרים (משנ"ב סי' ר"נ סק"ב) שהדיבור פועל הרבה בקדושה, לכן לא מספיקה המחשבה בלבד, כי על ידי שמוציא מפיו את המלים, לכבוד שבת קודש, הרי הוא פועל ומועיל. לכן

קפידא מיוחדת הקפידו שכל אחד יקפל בעצמו את טליתו שלו. וכך הביאו הבן איש חי והכף החיים, שכל אדם יקפל טליתו כל יום אחר התפילה, בידיו שלו, ולא יתננו לאחר לקפלו, כי הוא קשה למזל. אומרים הבן איש חי והכף החיים, כי אם אחר מקפל את טליתו, הרי הוא לוקח את מזלו. ואמנם, לא ידוע לנו מה הוא המקור שלהם, אך כיון שאנשים גדולים אמרו זאת, ראוי לקבל מהם. דבריהם נאמנים עלינו.

עניין מיוחד מורגלא בפי אנשים, בעניין קיפול הטלית במוצאי שבת, שיש לקפלו מיד, והוא סגולה לשלום בית.

ואילו בספר טעמי המנהגים כותב, מי שרוצה שאשתו תאריך ימים, יכפול הטלית מיד במוצ"ש"ק, יען שהאשה מביאה את הטלית לחתן, מזה באה ההקפדה שישמור הטלית בהידור, ויקפל אותו תכף במוצ"ש. זהו גם עניין רוחני ונסתר, ואינו כפשוטו.

קיפול הטלית אינו ענין למוצ"ש דוקא, גם בכל יום יש לקפלו, ולא להשאירו בלתי מקופל עד ללילה, ואף סכנה יש בדבר. אומר בעל 'בנוהג שבעולם', כי מלבד מה שאינו מכובד להשאיר את הטלית בלא לקפלה, יש גם סכנה בכך.

ואין הדברים אמורים בטלית בלבד, אלא גם בתפילין, שצריכים להיזהר לא להניחם בלתי מקופלים וכרוכים. ומה שלפעמים איננו נזהרים להשאיר את התפילין פתוחות, הרי זה משום סיבה מיוחדת, וכגון בראשי חדשים לפני תפילת מוסף, שאין מספיק הזמן לקפלם, או באופן שאדם מזיע, ורוצה לאוורר את רצועות התפילין שלו. אבל אין ראוי להשאיר את התפילין גלויות בסתם, בלא סיבה מיוחדת, אלא אם כן מניח עכ"פ את הבית בתוך הקופסא המיוחדת לו, כנהוג בזמנינו. אבל ברצועות בלבד, אין קפידא אם יישארו כך בלא קיפול.

גם לגבי המאכלים בסעודות שבת-קודש וכו' נכון לומר זאת. לא זו בלבד שמועיל הדיבור רק על השומעים שלצדו, שיתעוררו מכח אמירתו, אלא כוונתנו היא לגופו של עניין. דברים רבים בעולמנו צריכים המחשה מיוחדת, לאמרם במפורש. כך הוא גם לגבי כסא אליהו בברית מילה, אומרים, זה כסא לאליהו זכור לטוב, כי לא מספיקה המחשבה בלבד. וגם הוא עצמו לא צריך כסא לשבת.

שאלה מהקהל: הרב אומר כעת, כי צריכים להשתדל להכין איזה דבר מיוחד לשבת הבאה, אבל יש לדון לפי השיטות הסוברות כי צריכים לקפל את הטלית בתוך השבת ברפרוף מעט, שלא במדויק, האם גם אז ישנו עניין בקיפול הטלית, כיון שהטלית כבר מקופלת ומוכנה?

תשובת מרן שליט"א: גם אם הטלית מקופלת מעט, לא על קיפוליה המקוריים, ישנו עניין בקיפולה, כי הקיפול הוא אינו קבוע, אלא זמני ועראי, ובמוצ"ש יש לקפל בצורה מדוייקת, להכינה לשבת הבאה. כיון שאת אותו קיפול עראי שעשינו בשבת לא נשאר לשבת שאחריה, מחמת שצורת קיפול זו תקלקל את הטלית, לכן יש לקפלה על קיפוליה האמתיים בצורה מושלמת ומדוייקת, מיד בצאת השבת.

שאלה מהקהל: אם אנו דנים מצד המזיקים, האם יש לחשוש להם באופן שהטלית מקופלת בדרך עראי?

תשובת מרן שליט"א: מסתבר שכלפי המזיקים, מבחינת השארת הטלית פתוחה במהלך הלילה, מספיק קיפול עראי. אבל כיון שעדיין הדבר אינו ברור, עדיף לנער. מכל מקום הדעת נותנת כי העניין תלוי באופן הקיפול, אם הטלית מקופלת בצורה כללית, מסתבר כמו שאמרנו, כי מסתמא כבר אין לחיצונים שליטה ואחיזה.

שאלה מהקהל: האם גם בליל שבת ישנה אחיזה לחיצונים?

תשובת מרן שליט"א: כן, כי אמרו עליה – אגרת בת מחלת – שהיא יוצאת בלילי שבתות ועיין פסחים דף קי"ב סוף ע"ב. ואף שהדבר בעניינינו אינו מפורש דיו, מסתבר כן. והרי אנו אומרים בברכת השכיבנו דשבת, הפורש סוכת שלום וכו'. יש סתירות הדורשות תירוץ, ודנו בזה הרבה אחרונים, כגון בדרישה על הטור סי' רס"ז אות ד', ויפה ללב סי' תפ"ז סק"ד. וועי לקמן בהמשך השיעור לגבי ברכה מעין זו בליל פסח שחל בשבת.

שאלה מהקהל: זכורני כי אבותינו לא נהגו לקפל את הטלית בלילי שבתות, ואעפ"כ לא נהגו בניעור בבוקר?

תשובת מרן שליט"א: אכן אבותינו לא חששו לזה, וזו הסיבה שהבאנו את החומרא הזו משמם של הבן איש חי והכף החיים, לומר שמנהג זה אינו מאבותינו, אשר באופן כללי לא חששו בדבר כדבריך. חושבני כי גם בשאר העדות לא החמירו בזה בעבר וועיין ש"ע המקוצר חו"ד סי' קל"ט סעיף י"ז. אבל על דברים כאלו הנני אומר באופן כללי כי הם בבחינת שוקולדות...

וביאור הדבר, כיון שכמה גדולים אומרים במפורש כי יש בדבר חשש סכנה, אנו מקבלים זאת משמם, ואין לנו סיבה לא להנהיג כך. ואם אתה שואל על המנהג בדוקא, אזי כדאי שתדע כי גם בימות החול לא הקפידו לקפל את הטלית. הסיבה לכך היא מפני מנהג אבותינו להתעטף בטלית במשך כל היום, וממילא לא היתה הטלית מיוחדת אצלם למצוה בדוקא, אלא ממש כמו בגד לעורם, דהיינו שנראתה הטלית להם כמו בגד שיש בו גם ארבע כנפות וציצית. מסיבה זו גם נהגו להיכנס עם הטלית לבית הכסא, וזו ההלכה הפסוקה וש"ע ה"י ציצית סי' כ"א סעיף ג', בתנאי שלא כתובים שום פסוקים על הטלית.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בקרקע, אבל אם נפלו התפילין בתוך כיסם, או נרתיקם, אין צריך להתענות.

כיוצא בזה בספר תורה. אם נפל ס"ת על הארץ, נהוג כי כל הרואים אותו כך, מתענים. אמנם, ישנו חילוק בין ספר תורה לבין תפילין. אם נפל ס"ת על הארץ, צריכים כל הרואים להתענות. אבל בנפילת תפילין, רק מי שהפיל את התפילין צריך להתענות.

ישנו חילוק נוסף ביניהם, בס"ת נוהגים להתענות אפילו אם נפל הספר עם התיק, אבל בתפילין הדבר שונה, אם נפלו התפילין בעצמם כמות שהם, צריך להתענות, אבל אם הם נפלו ביחד עם המכסה, פטורים מלהתענות.

מחדש בעל שבט הקהתי, כי אפילו אם נפלו התפילין בכיסם צריך להתענות, כיון שבעיקבות הנפילה, קשר היו"ד נגע בקרקע, וכיון שגם בקשר יש קדושה, אזי אפילו אם נפלו התפילין בתוך כיסם, צריך להתענות. ואמנם, כיון שנראה כי לפי מנהגינו אין צריך להתענות, נבוא כעת להסביר את העניין בס"ד.

בשו"ת שבט הקהתי [ח"ד סימן כ"ו אות ג'] דן כדת מה לעשות, באדם הרוצה לטבול, ויש עמו שקית טלית ותפילין, והוא לא יודע היכן יניח אותם? האם מותר להכניסם למקוה, שם הולכים חלק מהאנשים המתכוננים לטבול בלא לבוש לגופם, או למצוא פתרון אחר. להשאירם בחוץ אי אפשר, כי הוא ירא מן הגנבים. לצערנו, יש מכת גניבות...

בעל שבט הקהתי דן בשאלה זו, והוא מציע שני פתרונות, האחד, שיתחוב את התפילין בתוך הטלית, ויקפל את הטלית ממעל ומתחת לתפילין. או שיכניס את התפילין בשקית נוספת למקוה, דהיינו בתוך כלי נוסף שאינו מיוחד להם.

עוד נהגו אבותינו בזמן שיצאו אל השוק, הלכו עם הטלית, וכשקנו איזה חפץ, הכניסוהו בתוך הטלית, וזה כמו שאמרנו, כי הם התייחסו אל הטלית כמין בגד. ואמנם, ישנם שחלקו ובית-דין עדן ואמרו כי אסור להניח חפצים בתוך הטלית. אך אפשר ליישב ולומר כי מה שהיה מצוי להניח את החפצים בתוך הטלית, מפני שטליתותיהם משמשות לחול וקודש כאחד, ומובן ממילא כי הדין בהם שונה, ואכמ"ל.

יוצא מכל האמור, כי עניין הטלית אצל אבותינו לא נתפס כחפצא של מצוה ממש, אלא ממש כמו אחד מבגדיהם. אולי משום כך הם לא הקפידו על הקיפול, משא"כ אצלנו כיום, שהטלית מיוחדת לתפילה, מתייחסים לטלית כבגד קדוש, וראוי להחמיר שלא להניחה בלא קיפול.

שאלה מהקהל: האם טלית קטן שנשארה לילה שלם בלא קיפול, צריכה ניעור בבוקר לפני התפילה?

תשובת מרן שליט"א: לכאורה היה נראה שגם היא צריכה ניעור, אבל מהספרים משמע שאין צורך, רק טלית גדול.

בדין אם נפלו תפילין לקרקע, האם צריך להתענות למרות שהם היו בתוך הקופסא בגלל שהקשר נגע בקרקע.

מי שהפיל תפילין על הקרקע ח"ו, אפילו שלא בכוונה אלא לא נזהר ונפלו, נהוג שהוא מתענה. ישנו חידוש גדול שכתב בשו"ת שבט הקהתי, כי יש מצבים שאפילו אם נפלו התפילין ביחד עם נרתיקם, צריך להתענות, וכמו שנבאר בסייעתא דשמיא.

כמו שהקדמנו, נהוג בעם ישראל, וגם בקהילותינו, כי מי שנפלו תפיליו על הארץ, הרי הוא צריך ליישב בתענית. אמנם, אין הדבר אמור אלא בנפלו התפילין כמות שהם, ונגעו

אגב התשובה שם, הוא נכנס לנושא שלנו, וכתב כך בשם אחד מהצדיקים, נשאל למי שנפל לו תפילין שהיו בתוך נרתיקם על הרצפה, אם נחשב אילו נפלו התפילין בכיסן, דקיל טפי כשנפלו?

והשיב, דאע"ג דהבתים הם בתוך נרתיקן, מכל מקום כיון דהקשר ביד וראש בולטין מחוץ לנרתיקן, הוי כאילו נפל התפילין בלא כיסם. דהיינו, למרות שהתפילין מקופלות, כיון שהקשר נפל על הרצפה, צריכים להתענות.

ומסביר זאת בשבט הקהתי, ומובן עפ"י מה שהבאנו (בח"ב סי' ל'), דאע"ג דאיתא בסי' קנ"ד ס"ג דרצועות התפילין הוי תשמישי קדושה, מ"מ עיי"ש בפרמ"ג דלדעת רש"י דמקום הקשר של הדל"ת ויו"ד הוי קדושה עצמה, ועל כן אם נפלו התפילין על הרצפה, אע"ג דהיו בנרתיקן, נחשב כאילו נפלו התפילין על הרצפה בלי נרתיקם.

אמנם, אינני מבין מדוע הוא סובר כי גם בתפילין של ראש הדבר כן, והרי בתפילין של ראש, הרצועות מקיפים את הקשר, ואין שייך שקשר הדל"ת יפגע ברצפה, אלא א"כ נתפרקו הרצועות. אבל עכ"פ בתפילין של יד, אפילו אם נפלו התפילין בתוך נרתיקם, בודאי שייך אופן שיגע הקשר של יד בקרקע בעצמו.

לפני שנבוא לדון בעיקר הדבר, אקדים כי אינני חושב שבאופן שנפלו התפילין של יד לקרקע, ואין ידוע אם נגע הקשר ברצפה, צריכים להחמיר מספק, וזאת משום שבלאו הכי כל עניין תענית זו אינו אלא ממנהג, לא מעיקר הדין.

ועכ"פ הנידון הוא באופן שנראה לעין כל כי נגע קשר היו"ד בקרקע, טוען בעל שבט הקהתי שאפילו באופן זה צריכים להתענות.

ברם, לפי מה שדיברו בשיעורים הקודמים, מובן כי למנהגינו אין צורך להתענות. למרות שלשיטת רש"י ישנה קדושה בקשר היו"ד, הרי רוב הראשונים סוברים שאין קדושה ברצועות, וכמותם פסק הש"ע. בזאת הסברנו, מדוע אנו מקפלים את הרצועות מעל קשר היו"ד, כי אין הכרח לדידן שקשר היו"ד קדוש יותר מהרצועות.

את הדברים הללו, כתב במפורש המשנה ברורה בביאור הלכה נסי' מ"ב סעיף א', ואמנם הוא בעצמו חשש לדעת רש"י, אך זאת בהדגיש ששיטת מרן הש"ע אינה כן. ישנו נדון שם, האם מותר לשנות את הפרשיות, וכ"ש את הרצועות, מתפילין של ראש, לתפילין של יד. הוא גם דן באריכות באופן שעושה תנאי, ומסיק בזה"ל, כל זה להשו"ע שם, אבל לפי מה שכתבנו שם, דלכתחילה יש לחוש למש"כ הב"ח בשיטת רש"י, דמקום הקשר והיו"ד הוא קדושה עצמה, דינן כפרשיות. הב"ח סובר כי דין קשר הדל"ת של ראש, וקשר היו"ד של יד, כדין הבתים, וגם בהם יש קדושה. אבל מסייג זאת הביאור הלכה ואומר, כי אין הקדושה נופלת ער הרצועות, אלא אם כבר נשתמש בהן. דבעשיית הקשר בעלמא, מסתברא דלא ירד עליהם הקדושה עדיין.

ואכן לפי זה, מובנת חומרת השבט הקהתי. אך כיון שאנחנו פוסקים כדעת מרן הש"ע, ממילא אם נפלו התפילין בתוך כיסם, אין צריך להתענות.

בספר גנזי הקודש נפרקו' הערה כ', דף ע"ט דן על רצועות התפילין, מה הדין אם אדם רוצה להחליף את הרצועות שלו, כי הרצועות החדשות נפסלו או נתיישנו, וכן אם רוצה להחליפם לרצועות נאות יותר, הרי הרצועות הישנות נידונות כתשמישי קדושה, וצריכות גניזה. וז"ל שם, בגמ' במגילה דף כ"ו ע"ב נחלקו רש"י ותוס' (ד"ה תשמישי) מה דין הרצועות, דלתוס' הרי הם תשמישי קדושה,

שערי יצחק – השיעור השבועי

השלמה בעניין הרמו בצורת הביצה הכשירה שראשה האחד חד והשני כד, ותשובה לשואל לגבי הפרש "כחוט השערה" בין כד לבין חד.

דיברנו בשיעורים שעברו על עניין הביצה הטהורה, שראשה האחד כד, והשני כד. ואמרנו כי ניתן ללמוד מכך מוסר לאדם, שיהיה לו ראש חד, ומאידך שיהיה מושבו כד, דהיינו שידע לשבת על מושבו, על התורה ועל העבודה, וכמו שישנם האומרים בכינוי, "לחמם את הכיסא". אומרים גם כי צריכים "לדגור" על הסוגיא. אדם כזה המתמיד בלימוד התורה, וגם ראשו מחודד, הרי הוא עולה ומתעלה בתורה וירא"ש.

אבל ברצוני כעת להסביר משהו נוסף. אם לוקחים ביצה, וכמובן רואים שראשה האחד הוא כד, והשני הוא חד, אבל אין לכאורה הכרח שדוקא הראש יהיה חד והמושבו יהיה כד, כי יתכן גם להיפך, והעיקר הוא להיווכח כי צד אחד כד, והשני חד, ולא משנה מה למעלה ומה למטה.

ממילא יש לשאול, אם אנו ממשילים את הביצה לאדם, אזי כמו במשל, כך גם בנמשל, אם יהיה האדם עם ראש כד, דהיינו שיהיה לו ראש סתום, ומצד שני מושבו מחודד, ואינו יכול לשבת על מושבו ברוגע, הרי גם זו ביצה כשירה, וזה דבר תימה כמובן. לפי זה, המשל והנמשל אינם מתאימים זה לזה.

ביאור השאלה, כי בשלמא אם ראש האדם יהיה חד ומושבו כד, ניחא. אבל בביצה, לא משנה לנו כיצד ייראה החלק העליון, וכיצד ייראה החלק התחתון, והרי את הדין הזה אי אפשר להשוות לבעל תורה, כי לא שייך שיזכה לכתרה של תורה אם ראשו כד, ומושבו חד.

כיון שהנני רואה שלא הבנתם את השאלה ביאות, נחזור עליה שוב, ונקדים כי לפום קושטא השאלה איננה נכונה, ואיננו אומרים אותה, אלא רק למען ההבנה.

ולרשיי מקום היו"ד (בתפילין ש"י) ומקום הדל"ת (בתפילין ש"ר) הוי קדושה עצמה, ולמעשה רוב הראשונים והשו"ע בכללם פליגי על רש"י, וכתבו כתוס'. וכמש"ב בבה"ל סי' מ"ב ד"ה לגוף הקדושה, ועכ"פ כשבלו או נפסלו טעונים גניזה כמבואר בסי' קנ"ד ס"ג, ובמשנה ברורה שם ס"ק ז'. ועיי בקיצור הלכות לבעל המקור חיים, שגם לאחר שהוסרו מהקציצה טעונות גניזה.

ומה שכתבנו, שכשרוצה להחליפם ביפים יותר, שמעתי מהגר"נ קרליין שליט"א, שמותר להחליפם, ולא צריך להמתין עד שיפסלו או יתבלו לגמרי כדי להחליפם. ועיי בתשובות והנהגות ח"ג סי' שנ"ד שגם כתב כן, אך התנה שזה דוקא אם גונז הרצועות במקום מכובד, מה שאין כן אם יגזום במקום שאינו מכובד הוי בזיון. ואין להתיר הידור של "זה אלי ואנוהו" כשהרצועות מגיעים אח"כ לבזיון.

בעל גנזי המלך אומר, וכך גם הסברנו בהרחבה בשיעורים הקודמים, כי לפי רוב הראשונים אין קדושה בקשר. והטעם הוא מכיון שניתן לפרק את הקשר לשנותו ולהטותו לכאן ולכאן, לכן אין עליו קדושה מיוחדת.

וממילא לפי שיטתנו, עפ"י מרן הש"ע, אם נפלו התפילין עם המכסה, אפילו אם ראינו בפועל כי קשר היו"ד, או קשר הדל"ת, נגעו ברצפה. ופשיטא שאף באופן שנפלו בסתם ולא ראינו כיצד, אין צריך להתענות.

כמובן, אנחנו לא מדברים על מדת חסידות, אלא על עיקר ההלכה, כיצד יש ללכת ולנהוג, כי בכל אופן, מי שמחמיר תבוא עליו ברכה, ואינני מדבר באופן כזה. העיקר הוא שיתבונן האדם במעשיו, וידע כי מכל פרט ומכל עניין יכולה להיות נפקא מינה. כי כשאדם לא מתבונן ולא חושב על מעשיו, יכולות להיות תוצאות שאינן טובות. זהו ממש עולם אחר.

בביצה אנו זקוקים לראש כד ולמושב חד, ולכאורה כבר אי אפשר להמשיל את הביצה לאדם, כי לאדם אין אפשרות לזכות לכתרה של תורה, אלא א"כ ראשו חד ומושבו כד. אבל אם יהיה ההיפך, שראשו הוא כד, ומושבו חד, הרי מצבו גרוע מנשוא. יש לו שני חסרונות, ראשו כד, וממילא אינו מבין את דברי התורה לאשורן, כלומר שאינו תופס את הנקודה בסוגיא בצורה ברורה, וכולה מבולבלת במוחו. ומאידיך, גם מושבו חד, דהיינו שהוא "קפיצי", ואינו מסוגל לשבת זמן רב על הכסא. למרות כל זאת, ביצה כזאת היא כשרה, וזה אומר דרשני.

שאלה מהקהל: אבל ביצה תמיד יכולה להתהפך על צד הכד שבה.

תשובת מרן שליט"א: מה זה משנה? אם לוקחים ביצה מהמטבח לראות ולבדוק אם היא כשירה או לא, מסתכלים למעלה או למטה.

שאלה מהקהל: אבל גם הישיבה מגיעה מהראש, דהיינו מהוראות המח אל הגוף?

תשובת מרן שליט"א: סוף סוף יושבים על הרגליים.

שאלה מהקהל: אם נניח את הביצה על שולחן או משהו כיו"ב, נראה את החוד למעלה, כי מרכז הכובד הוא למטה.

תשובת מרן שליט"א: לא מניחים את הביצה על הכד, אלא על צדה. אפי' שהחלק הכבד הוא תמיד יותר למטה, אך צורת הבחינה תהיה באופן שמניחים את הביצה בתוך מים, וצריך לבדוק זאת.

לפי דעתי יש לתרץ את השאלה בכיוון אחר, אבל גם תירוץ זה צריך בדיקה. יש לדמות את הטלת הביצה ללידת תינוק. בלידת תינוק, הראש יוצא מתחילה, שהוא צר יותר, ואחריו הרגליים. אם הסדר יתהפך, והלידה תהיה לפי

"מצב עכוז", אזי הלידה תהיה מסוכנת רח"ל. כנראה גם בהטלת הביצים כך הוא הדבר, החלק החד, שהוא הראש, יוצא תחילה, ואחריו המושב הכד.

וכיון שמסתבר שזו המציאות, מובן ממילא כי גם בתורנגולת, נחשב שהראש תמיד הוא החלק החד.

נחזור לבדיקת החלק החד והחלק הכד, עליו אומר מהר"י חאגיז [שו"ת הלק"ט ח"א סימן ל"ד] כי בשביל לבדוק זאת, מספיק שיהיה הבדל קטן ביניהם, והביאווה הרבה פוסקים להלכה.

גם מהרי"ץ מעתיקו [בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סוף סימן רל"ג]. שם הוא דן על כשרות ביצה אשר כולה חלמון, וכן על ביצה אשר כולה חלבון. נטיית מהרי"ץ במסקנתו היא שביצים כאלו כשרות, משום שבמצבים מסויימים אצל התורנגולות, כגון כשהיא גומרת להטיל, אז יוצאים הביצים מלאי חלבון בלבד, או חלמון בלבד.

אמרנו [בשיעור הקודם] כי אם החלמון מבחון, והחלבון מבפנים, הביצה טמאה. ובכל זאת מחדש מהרי"ץ, כי אם כל הביצה היא חלמון, או חלבון, הרי היא כשרה. ואחרי זה העתיק בשתיקה מהרי"ץ את דברי מהר"י חאגיז, כי די בהבדל כחוט השערה ביניהם, ומשמע מזה כי הוא מסכים לשיטתו לדינא.

אמנם, ידידנו הבחור יאיר צדוק יצ"ו שאלני, שאלה טובה. מדוע אנו מכשירים בשיעור חוט השערה, והרי ידוע כי החכמים לא קבעו את מדותיהם בצורה מדוייקת, אלא בשיעור הנראה לעין, ומדוע לגבי הביצה ייקבע ההבדל לפי חוט השערה?

אפשר להביא דוגמא למה שחכמים משתמשים במדידות שאינן מדוייקות, כגון מה שאמרו במסכת סוכה [דף ח' ע"א], כל אמתא בריבועא,

מדוייק, ועל זה תירצה הגמ' כי לומדים מהים שעשה שלמה.

נשוב לעניין חוט השערה. הלכה כעין זו מובאת בש"ע לגבי שחיטה, שצריך השוחט לשחוט רוב סימנים. פסק מרן [יו"ד סימן כ"א סוף סעיף א'], כי אפילו רוב מועט כזה, כחוט השערה, דהיינו ששחט בעוף את רוב הקנה או את רוב הוושט, ובבהמה את שניהם, מספיק בשביל להכשיר את השחיטה. ואף שלכתחילה ראוי שישחט הרבה, אבל כיון שהוא כבר שחט, ימדוד השוחט האם הוא שחט את רוב הסימנים, ואם הוא לא יכול לדעת בבדיקה רגילה, יכול למדוד כפי חכמות מיוחדות שהמציאו השוחטים, לדייק את השיעור אפילו כחוט השערה, ובכך ניתרת הבהמה.

זו דעת מרן, אבל רבים מן האחרונים אינם מסכימים לשיטתו, ובראשם הפרי חדש [שם] שאומר כי רק מדאורייתא מספיק רוב מועט כזה שאינו ניכר, אבל מדרבנן צריך רוב שנראה בעיניים.

מכאן זה כתב חידוש בספר תועפות ראם [סימן ס"ח אות י"ד, במהדורא החדשה דף שכ"א], וכדלקמן.

בעל היראים שם אומר, וירא שמים יתן לב במקום ששני ראשיה כדין או חדין, ואין הפרש כלל. ואינו יודע אי מטהור או מטמא, לא יאכל, שסימן טומאה הוא.

אומר על כך בעל תועפות ראם שם בזה"ל, והנראה בעיני, דדברי רבינו מתבארים עפ"מ ש"כ בהלק"ט ח"א שאלה ל"ד, ביצה שבי ראשיה כדין או חדין שנמצאת בלול של תורנגולים, מהו. תשובה, חשש גדול הוא זה, וכבר בא לידי איזה פעמים, אלא שהבחורים חיפשו ומדדו ומצאו שהיה הצד האחד חד מן האחר כחוט השערה, אמרתי כל מדות חכמים כן הוא, עכ"ל.

אמתא ותרי חומשא באלכסונא. וזה אינו מדוייק בחשבון לגמרי, כנודע.

ישנו כלל אחר מפורסם מהמשנה במס' עירובין [דף י"ג ע"ב], כל שיש בהיקפו שלשה טפחים, יש בו רוחב טפת. דהיינו, בשביל לדעת היקף עיגול, יש להכפיל את רחבו בשלוש. וזה אינו מדוייק לגמרי, וכבר הרמב"ם בפירוש המשנה לשם עומד על כך ואומר כי החשבון אינו מדוייק. וכבר ידוע מה שאומרים בעלי התשבורת כיום, כי השיעור הוא 3.14, (או שלוש ושביעית, במספר שאינו עשרוני).

מסביר הרמב"ם [בפירוש המשנה שם], מפני מה נקטה המשנה שיעור שאינו מדוייק, מכיון שאי אפשר לעמוד בזה על תכלית הדיוק לגמרי, ולעולם לא נוכל לצמצם את החשבון הזה עד הסוף, לכן קבעו ואמרו, כל שיש בהיקפו שלשה טפחים, יש בו רוחב טפת.

כתבתי כמה חידושים בנושא הזה בספר בארות יצחק שערי טהרה [דף קס"ב], ומי שיעיין בפנים, יאורו עיניו. נביא בפניכם כעת חלק מהדברים, מצאתי לערוך השלחן יורה דעה סי' ל' סעיף י"ג לבאר דברי הגמ' בעירובין דף יד. כל שיש בהיקפו ג' טפחים יש בו רוחב טפת, מנא הני מילי? אמר ריו"ח, אמר קרא, ויעש את הים מוצק וכו'. וקשה מאי פריך מנא ה"מ, נתי חוט ונמדוד. אלא, כיון שאין חשבון זה מדוקדק והוא יותר מעט, וכיון שאין זה מכון, צ"ל שהתורה גזרה כן, א"כ מנא לן, וע"ז מביא ראיה מים של שלמה וכו'.

הוקשה לערוך השלחן, מדוע צריכים מקור לכך שההיקף הוא פי שלוש מהאורך? ותירץ, כי צריכים לימוד מיוחד, כיון שידעו חז"ל שהחשבון אינו מדוייק, ולמרות זאת הדין הוא להתייחס לחשבון זה כאילו שהוא מדוייק. לכן הקשתה הגמ', מנא הני מילי, כלומר, מנין לנו שהתייחסות ההלכה תהיה כך, למרות שמבחינת המציאות ידוע לנו שהחשבון אינו

והפמ"ג יו"ד סי' פ"ו ש"ד סק"ו כ' שם בזה"ל, בדק בלול של תורנגולים ומצא ביצה שבי' ראשיה כדין או חדין, כ' הלק"ט דשרי, דאם ימדוד יראה שראשה אחד כד ואחד חד, הביאו הלה"פ ובל"י, עכ"ל.

ואני אומר דלא העתיק יפה הפמ"ג דברי הלק"ט, דע"כ לא כתב ההלק"ט דשרי, אלא היכא דמדד ומצא שהיה הצד האחד חד מן האחר כחוט השערה, וכהיא דאמרין ביו"ד סי' כ"א סעיף א', וכיון שימצאו שהנשחט יותר מחצי, ואפילו כחוט השערה דיו, ועיי"ש בפר"ח שהאריך להוכיח דרוב בצמצום ע"י מדידה, לא מהני.

ואפשר דבדין זה גם הוא יודה לדעת ההלק"ט, אבל להתיר מטעם דאם ימדוד יראה שראשה אחד כד ואחד חד, זו לא שמענו, ובכה"ג כ' רבינו הרא"ם כאן, ויר"ש יתן לב במקום שבי' ראשיה כדין או חדין, ואין הפרש כלל, דהיינו למראית העין אין הפרש כלל, ואינו יודע אי מטהור או מטמא, לא יאכל כו'. אבל אם היה יודע שהוא מטהור, יאכל דבודאי ע"י מדידה ימצא כחוט השערה שאינם שווין, ודלא כהשם חדש שפי' דברי רבינו בדרך זה, אע"ג שגם הוא ראה ד' ההלק"ט, יעוי"ש.

בנושא הנז' דן גם החיד"א במחזיק ברכה, ועוד אחרונים, לא ניכנס לזה, רק מה שבין הדברים רואים, כי בעל תועפות ראם אומר, שאפילו שהרב פרי חדש נוקט לגבי קביעת רוב סימנים, כי לא מספיק לקביעת רוב סימנים שיעור קטן של כחוט השערה, לגבי ביצה הוא יודה להכשיר אפילו בשיעור דק וקטן כחוט השערה. כך סותם התועפות ראם, ואינו מסביר את החילוק.

חושבני שהוא מתכוון לומר, שהנידון לגבי ביצה הוא שונה, משום שאין המדובר באופן שבאה לידינו ביצה מהשוק, אשר איננו יודעים כלל מאיזה עוף היא הגיעה, ולצורך טהרתה

אנו מודדים שיעור כד וחד. אלא מדובר בביצה שנמצאה בתוך לול מלא בתורנגולים בלבד, ולא מסתבר שיפול שם בדיוק ביצת עוף טמא. החשש הרחוק הוא, שמא חלף כאן עובר אורח והשליך ביצה טמאה בתוך הלול, או שהגיע אל תוך הלול עוף טמא והטיל שם את ביצתו, ואנחנו לא הרגשנו בו. הדברים הללו רחוקים, ולא מסתברים.

זו הסיבה שאפשר להסתפק לקביעת שיעור כד וחד גם בשיעור מועט של כחוט השערה, כיון שההסתברות היא שמגיעה הביצה מתורנגולת, והחשש טמאה הינו רחוק מהמציאות. בשביל לתרץ עכ"פ את החשש הזה, די לנו בהבדל מועט של כחוט השערה. אבל יש לומר שבאופן שלא ראינו את הביצה בתוך לול התורנגולים, ישתנה הדין, ולא נוכל לטהר את הביצה בשיעור מועט של כחוט השערה, ועל אופן כזה לא דיבר בעל הלכות קטנות.

ראיתי עוד בקובץ אור ישראל [י"ז שנה ה' א', דף מ"א] שכתוב בזה"ל, לא מצינו בש"ס ובראשונים ובפוסקים, מי שיעלה על הדעת להתיר בעדות ביצה שאינה להדיא כד וחד. דהיינו, לראות בחוש את הבדל הכד והחד. ועוד, דגם בטמאים ממש אפשר, דא"א לצמצם, וימצא חוט השערה הבדל מצד לצד. דהיינו, לא מתקבל על הדעת שלא ימצא ביצה טמאה בלי הבדל דק בין הראש למושב.

אך לדברינו קושייתו מיושבת. אין ספק שישנם עופות טמאים עם הבדל קטן בין הכד לחד, אבל אנו דנים דוקא באופן שלא מסתבר שהגיעה הביצה מעוף טמא, ורק בכדי לתרץ את החשש הקטן, אולי בכל זאת הגיעה הביצה מעוף טמא, מודדים אותה בחוט השערה. וזאת מכיון שבסברא אנו אומרים, כאן נמצא כאן היה, וקרוב לודאי שהתורנגולים הטהורים הטילו את הביצה הזו. וכיון שאנו מדברים דוקא באופן הזה, מתורצת הקושיא שלו.

למרות שצריכים להאריך עוד בנושא הזה, כיון שהזמן קצר והמלאכה מרובה, נעבור כעת לנושא חדש, הנוגע לימי הפסח הממששים ובאים.

הנושא נראה חדש, ואיננו חדש רק אצלנו בשיעור, אלא הוא חדש בכלל בעולם. זהו מאפה המיוחד לפסח הנקרא "טריתא". אתם יכולים לראותו כעת בידי.

אין סיבה שלממש שלא לעשותו בצורה מעוגלת, אך לא עשו כך, כי אם יאפה בצורה עגולה, הוא ייראה ממש כמו שאר המצות העגולות המפורסמות בהכשר שלנו. אמרו כי אנשים יתבלבלו בין זה לבין זה, ויבואו להגיש את הטריתא בליל הסדר, לכן הסכמנו, לעשות את הטריתא בצורה מאורכת יותר.

המיוחד הוא, כי אם שאר המצות ברכתן המוציא, הטריתא המדוברת, שהנני אוחזה כעת בידי, ברכתה מזוונות, כיון שהיא נעשתה מבלילה רכה, ותכף נראה בס"ד את שורש העניין.

בעיר שדרות ישנה מאפייה הנקראת "ברכת הפסח", בהנהלת ר' יאיר חרד יצ"ו, אשר יזם את הרעיון, וברוך ה' הוא "קדם עור וגידים". ר' יאיר הציע להכין מאפה מקמח ומים בלבד, שברכתו תהא מזוונות. הוא לא הכין מצה עשירה, כזאת שעירבו בה מי פירות וכיו"ב, אלא מאפה מקמח ומים בלבד, אבל ברכתו מזוונות. המטרה בזה כשאדם ממהר, ואין לו פנאי לסעודה של ממש עם נט"י המוציא וברהמ"ז, או כשיוצא לדרך, וכדומה.

כשעשו את הטריתא בצורה מאורכת, מישהו העיר כי היא נראית עתה כצורת מנעל... חוץ מכבודכם.

שאלה מהקהל: אם כך, נצריך בדיקה לכל הביצים הנמצאות בלול?

תשובת מרן שליט"א: ביצה זו היא שונה, כיון שישנה ריעותא לפנינו. ואפילו בביצה הזו, אם לא היו מוצאים הבדל כחוט השערה, היינו אוסרים אותה באכילה, כי חוששים למציאות רחוקה, שמא בכל זאת עבר פה איזה גוי או רשע והכניס אל תוך הלול ביצה טמאה. זאת מפני המושג התלמודי, "שור שחוט לפניך". כיון שלפנינו הגיעה ביצה, אשר לפי הסימנים היא טמאה, בהכרח להידחק ולומר שהיא הגיעה מעוף טמא. אבל אם ישנו אפילו הבדל דק של כחוט השערה, הרי הביצה טהורה.

דרך אגב, שיעור כחוט השערה, הוא מאד דק. העניין יובן בהקדים שאלה, מדוע אומרים כחוט השערה, הלא יותר מתאים היה לומר, כשערה?

התשובה היא, כי יתכן אפילו אצל שערות, שהן מתחלקות לשנים, ואפילו לשלושה חלקים. זהו שאומרים, כחוט השערה, דהיינו, אפילו אם חילקו את השערה, ונותר שיעור קטן מן הקטן, גם הוא מספיק, בשביל להכשיר את הביצה. יש סוברים כך. אכן, אם בדקו, ולא מצאו שום הבדל בין הראש למושב, נצטרך לחשוש, ולא לאכול את אותה הביצה.

שאלה מהקהל: הרב כתב לגבי חלב הגויים, שנהגו אבותינו בתימן לאכול, משום דמסתמא לא גידלו הערבים דבר טמא בעדרם, וזאת אעפ"י שלא השגיח יהודי בשעת חליבה. מעתה יש לשאול, אם היתרנו לשתות את החלב, משום שאנו תולים שאין בהמות טמאות אצל הגוי, מדוע לגבי הביצה נחשוש שהיא הגיעה מעוף טמא?

תשובת מרן שליט"א: כבר עניתי מקודם, "שור שחוט לפניך", כלומר שישנה ריעותא לפנינו, כי הביצה איננה כפי המקובל בשאר ביצים. משא"כ לגבי החלב שלא ניכרת לפנינו שום ריעותא.

אמרתי לו, זה ממש מצויין, שהלא כתוב ושמות י"ב, י"א, וְכִכָּה תֵּאֱכָלוּ אֹתוֹ, מְתַנִּיכֶם חֲגָרִים, נְעָלֵיכֶם פְּרָגְלֵיכֶם. אם כן, מאחר שהטרייתא מזכירה לך את הנעליים, הרי זה מתאים.

האמת, שצריכים לבחון לגופו של עניין, אולי אפשר לעשותה בצורה מלבנית, אבל אפילו אם היא נראית בצורת מנעל, הרי זה זכר ליציאת מצרים. כמו שכתוב ודברים ט"ז, ג', פ' בְּחַפְזוֹן יֵצְאֶת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

הטרייתא היא רכה מאד, כיון שלשו אותה עם שני שלישי מים, ושליש אחד קמח, והיא רכה בהרבה מהמצה הרגילה. אי"ה יפיעו אותה לפני חג הפסח, והיא תישא את ההכשר שלנו בד"ץ "פעולת צדיק".

עובי טרייתא זאת, הוא כארבע או חמש מילימטר. שופכים את העיסה עם מצקת, והיא נוזלת מאליה ע"ג התנור המוסק. לא שייך ללוש אותה בקערה, כיון שרובה מים, וכך יוצאת התוצאה הזו. אפשר כמובן לעשותה גדולה יותר.

שאלה מהקהל: מה היא שונה מככרות הלחוח?

תשובת מרן שליט"א: בלחוח ישנם חורים חורים, וההבדל המעשי ביניהם הוא, שהלחוח נעשה על מחבת קרה, משא"כ בטרייתא.

בהכנת הלחוח ישנה חכמה, כי רוצים שהם יתמלאו חורים, לכן שופכים את העיסה לתוך מחבת קרה, וכדלקמן. בתוך הבצק (שאינו ממש בצק) של הלחוח, ישנם עיניים, וכששופכים אותו אל תוך המחבת הצוננת, בזמן שהיא מתחילה להתחמם, עולות העיניים למעלה, וכך מתמלא הלחוח בחורים חורים. ומדוע נקראים לחוח? ע"ש הלחות המרובה שבתוכה. [לחוח, מלשון רבים. לחוחה, יחידה. וכן כובאן, כובאנה. למי שיודע, ולמי שמבין]. משא"כ את הטרייתא, מניחים ע"ג תנור חם,

וממילא היא נאפית מיד. כך יוצא כי בסה"כ מנתינת המים עד גמר האפייה עוברים רק כארבע או חמש דקות.

שאלה מהקהל: האם יקפידו לנקות את המצקת בכל פעם?

תשובת מרן שליט"א: בודאי, מדי י"ח דקות, מספיקים ארבע או חמש מערכות אפייה, ואין שום חשש. שוטפים ומנקים את כל מה שצריך, ויש שם השגחה טובה ומעולה, על ידי אברך תלמיד חכם המשגיח מטעמנו על כל היצור. למעשה המצקת אינה מתחממת כלל.

שאלה מהקהל: דעת הרב היא שלא לברך על הלחוח המוציא, כיון שאין עליו תורת פת, אבל על הטרייתא הזו צריכים לברך המוציא, כיון שהיא ממש דומה למצה, ויש עליה תורת פת.

תשובת מרן שליט"א: את השאלה הזו אנו נברר כעת בס"ד.

מבחינת הכשרות לפסח, אין שום בעיה עם הטרייתא, אבל צריכים לברר את הדין לגבי הברכה, מדוע מברכים על המצה, המוציא, ואילו על הטרייתא מברכים מזונות?

הטרייתא הזו נראית כהמצאה חדשה מהשנה, אבל תכף נראה חידוש, שאין זה המצאה כלל, אלא היא כבר היתה לעולמים. דהיינו, ישנם מקומות בתימן שעשו כעין זאת. כיון שאולי יהיו שיטענו, בשביל מה להנהיג דברים חדשים אשר לא שערום אבותינו? אך כאמור, גיליתי כי בתימן היו קהילות שעשו כך, ולקמן נרחיב בזה, אך נלך לפי הסדר.

עתה נברר את ברכת הטרייתא, וזהו בהחלט נושא מורכב מעט, וצריכים להבינו על בריו מהבחינה ההלכתית.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מה"ר יחזקאל לנדא, בעל נודע ביהודה וצל"ח, לבו כלב הארי, אחד מענקי גדולי ישראל, אבל גם לו היו כמה מתנגדים, וכמו שתמיד מצויים כת מתנגדים, לכל החכמים והצדיקים בעולם, וכבר אמר החת"ס במליצה, "אין יעקב שאין לו לבן"...

תלמידיו של מהר"י אייבשיץ, (בעל כרתי ופלתו ויערות דבש ועוד ספרים), התנגדו אל הנודע ביהודה, אבל נראה שרבנותו התקבלה על ידי רוב העיר. למרות זאת, הם חיפשו תמיד לראות במה הוא ייכשל. והי היום, בו באו להכתיר את בעל הנודע ביהודה לרב, הגיע אחד מתלמידיו החריפים של הגר"י אייבשיץ, מה"ר זרח איידליץ, בעל ספר אור לישרים, וניסה לתפסו על טעות.

באותה המסיבה ישבו חכמים רבים, וכן כמה מגדולי הדור, והגישו לפניהם מיני מאכל. מהר"ז איידליץ שומר על צעדיו, ועוקב כל העת לראות על מה הרב מרא דאתרא יברך תחילה.

מסתבר שהנודע ביהודה התרגש, ולא שם לב למאכלים שהיו לפניו, לכן טעה בסדר הקדימה, והקדים מאכל אחר. מיד תפס מהר"ז איידליץ את הטעות, והעיר לו, "כבוד הרב, צריכים להקדים את העוגיות הנקראות "לקאך" תחילה". למי שלא יודע נסביר כי הנני חושב שעוגיות אלו נקראות כיום, "טורט", וברכתם בורא מיני מזונות.

שמע זאת הנודע ביהודה, והשתומם לרגע. הבין שהוא אכן טעה, והיה עליו להקדים את הלקאך, לכן הוא גמר אז בלבו, ואמר בצורה החלטית, "אני לא אוכל לקאך". ממילא נפלה שאלתו של מהר"ז איידליץ, כי הנודע ביהודה התכוון לומר לו שאצלו אין דין קדימה על הלקאך, כי בלאו הכי הוא לא אוכל את סוג המאפה הזה.

תחילה צריכים לדעת כי הלכות ברכות אינן פשוטות כלל. חושבים שהברכות הם הלכות שאינן מורכבות, אבל מדייקים מהגמ' במס' ברכות [דף ל"ח ע"א] האומרת על אחד מהחכמים שהיה גוברא רבא, כיון שהיה בקי בברכות, כי נושא הברכות הוא מסובך מאד.

הגמ' שם מבררת את נוסחת ברכת הפת, שנחלקו החכמים אם אומרים "מוציא" או "המוציא", משתבחין ליה רבנן לרבי זירא את בר רב זביד אחוה דרבי שמואל בר רב זביד דאדם גדול הוא, ובקי בברכות הוא. אמר להם, לכשיבוא לידכם, הביאוהו לידי. זמנא חדא איקלע לגביה, אפיקו ליה ריפתא, פתח ואמר מוציא. אמר, זה הוא שאומרים עליו דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא? בשלמא אי אמר המוציא, אשמעינן טעמא, ואשמעינן דהלכתא כרבנן. אלא דאמר מוציא, מאי קמשמע לן? ואיהו דעבד, לאפוקי נפשיה מפלוגתא. והלכתא, המוציא לחם מן הארץ, דקיימא לן כרבנן דאמרי, דאפיק משמע. רואים כי אפילו מדיוק קל כ"כ, האם אומרים מוציא, או שאומרים המוציא, שהדבר היה שנוי במחלוקת בזמנם, נקבע שם אדם גדול ותלמיד חכם, קל וחומר בהלכות אחרות.

ישנם חכמים בדורות שעברו (ואיני יודע אם ישנם כאלו היום), שבזמן שרצו לבדוק אדם שאינו מוכר, האם הוא תלמיד חכם, הגישו לו מיני מאכלים שונים, ואמרו לו בכלליות, "ברך", וכך הם בודקים אותו, איזה מין הוא יקדים תחילה. כמובן, אם הוא תלמיד חכם, הוא ידע את דיני הקדימה על ברים.

ומה שאמרנו כי כך היה נהוג בדורות שעברו, אם חשוב לכם לדייק, אין כוונתי על חכמי תימן, אלא על החכמים האשכנזים. וכבר אירע באחד מ"הבדיקות" הללו, סיפור מעניין, על הרב נודע ביהודה. חיפשתי בספרים את הסיפור הזה, ולא מצאתי, אבל שמעתי אותו בע"פ לפני כחמשים שנה.

הנודע ביהודה לא התכוון שהוא לא אוכל לקאך מאז ומעולם, אלא רק מעתה ואילך, יימנע מהלקאך לגמרי, וממילא אינו צריך להקדימו.

כי מאז שאמר זאת הנודע ביהודה, מכאן ואילך עד סוף ימיו לא טעם יותר לקאך, וזאת בכדי לעמוד בדיבורו.

אבל לכאורה ישנו דבר מה תמוה בסיפור. האם מבחינה הלכתית, יעזור מה שהנודע ביהודה גומר בלבו שלא לאכול לקאך? הרי רק מעתה הוא מתכוון שלא לאכול לקאך. אבל בזמן הברכות, אז הוא עדיין לא גמר בלבו כן, בודאי שהיה מחוייב להקדים את הלקאך?

ברור א"כ שהנודע ביהודה עשה כאן מעשה חכמה. דהיינו, בודאי שמהבחינה ההלכתית הוא טעה, וכמו שהסברנו מקודם, שכנראה מתוך שהנודע ביהודה התרגש מהמעמד, הוא לא ראה או לא שם לב ללקאך. אבל הוא השיב למתנגדיו בפקחות. כמו שהם ביקרו אותו שלא כהוגן, בדקו ובלשו אחריו בנסיון למצוא איזה מכשול, גם הוא השיב להם בחכמה, על ידי שהוציא להם את כל העוקץ מהעניין, כדי שלא יישאר להם תפיסה עליו.

נחזור לעניינינו. בהלכות ברכות ישנם הרבה עניינים הצריכים דיוק. דוגמא לדבר, מונחים לפני אדם סופגנייה וביסקוויט, וכמובן, ברכת שניהם היא מזונות. אדם עלול לחשוב, מה משנה על מה אברך הראשון, הרי לשניהם יש את אותה הברכה?

אבל הדין אינו כן, משום שאפילו אם נקבע סעודה על הסופגנייה, נפסק להלכה כי ברכתה תישאר מזונות ועל המחיה. למעשה נחלקו בכך רבינו תם ורבינו שמשון, אך מבואר בפוסקים [סי' קס"ח סעיף י"ג] כי המנהג כסברא ראשונה, ואכמ"ל. משא"כ על בסקוויט, שהוא פת הבאה בכיסנין, אם יקבע ברכתו המוציא וברכת המזון.

אותו הנדון, לגבי מעשה קדירה, כגון "עציט", אשר ברכתו היא מזונות. מונחים לפני האדם תבשיל עציט, וגם עוגה (פת הבאה בכסנין), העוגה חשובה יותר מהתבשיל מפני הטעם דלעיל, כי אם יקבעו סעודה על העוגה, ברכתה תהא המוציא לחם מן הארץ, אבל על תבשיל עציט, לעולם ברכתו תהא מזונות.

זהו חידושו של הרשב"א [ברכות דף מ"ב], ופסקו הגר"ז [סדר ברכות הנהנין פרק ט' אות ז'] להלכה. אי אפשר להאריך על הנושא הזה כעת, כיון שנגזרת ממנו שאלה נוספת, לגבי דיעבד. את השאלה ההיא שואלים רבים, וגם אברך אחד שאלני עליה לפני זמן מה, והוא וחבריו קצת רצו להתווכח, ולטעון אחרת, לכן נאמר כעת את הנקודה העיקרית בקצרה.

הרשב"א מחדש כי מאכל שאינו חשוב, אינו פוטר את המאכל החשוב דרך גררא. וביאורו למעשה הוא כדלקמן, אם נמצאים לפני האדם תפוח ורימון, ובירך על התפוח בורא פרי העץ, ולא התכוון לפטור את הרימון, צריך לברך שוב בורא פרי העץ בבואו לאכול את הרימון. גם אני הקטן פסקתי כך בזמנו בש"ע המקוצר [סימן מ"ב סעיף ח'].

אבל בשנים האחרונות, השבתי, כי חושבני אחר כתבי זאת שאין לחזור ולברך, מטעם ספק ברכות להקל. למרות שהרשב"א נוקט שחוזר ומברך, הכף החיים [סי' ר"ו ס"ק ט"ל] מעיר כי הש"ע אינו מעתיק את הרשב"א, ומובן דלא סבירא ליה. ואף שישנם שהשיבו ואמרו כי הדבר עדיין אינו מוכרח, אך ישנו חידוש גדול, והוא נעלם אפילו מפוסקי זמננו, מצאו שני ראשונים שהורו בהדיא שלא כהרשב"א, והם רבינו שמשון ומבואר בספר על הכל דף כ"ו, והראבי"ה [מהדורא חדשה דף ע"ב]. לכן נראה לי כי עדיף לפסוק בשאלה הזו, ספק ברכות להקל, ולא לברך על המאכל השני, אפילו שהוא יותר חשוב.

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובת מרן שליט"א: לא מכאן ואילך, רק את הנושא הזה ביקשו שאדבר בעברית, כי בעל מפעל ברכת הפסח הנז"ל הוא ספרדי, ורצה לשמוע את השיעור הזה ולהעבירו ללקוחותיו.

הגמ' מביאה ג' פירושים, מהי הטרייתא. איכא דאמרי, גביל מרתת. ואיכא דאמרי, נהמא דהנדקא. ואיכא דאמרי, לחם העשוי לכותת. ישנה משמעות בטור ובש"ע ויורה דעה סימן שכ"ט סעיף ה"ז, כי גם הטרוקנין נקראים טריתא. וכמו שעמדתי על כך בס"ד בשו"ת עולת יצחק ח"א סי' ק"מ. ומעניין עוד, כראיה לזה, שהרי"ף ורבינו יונה אינם מביאים כלל את ענין הטרוקנין. מבואר מזה כי השמות אינם משנים להלכה, ומה שאנו קוראים למאפה החדש בשם טריתא, נסביר תכף כי כך הוא עפ"י הש"ע. אולם, בגמ' ישנם שלושה פירושים למושג טריתא, וגם על מהות שלושת הפירושים הללו נחלקו הראשונים. גם יש אומרים כי הטרוקנין, הם שנקראים טריתא, כמו שהבאנו מקודם.

קיצור הדברים, השמות המדויקים אינם קובעים את הברכה, כי אי אפשר להיצמד ממש למה שכתבו הגמ' והפוסקים. אך באופן כללי ההלכה היא כי כל המאפים שבלילתם רכה, אין עליהם דין לחם גמור.

בכדי לקצר את הדרך, מן הראוי להביא את פסק הש"ע [סי' קס"ח סעיף ט"ו] כלשונו, טרוקנין דהיינו שעושין גומא בכירה ונותנים בה קמח ומים מעורבין בה (נראה שצריך לתקן את הגירסא ולומר, ומערבין. ופירושו, נותנים את הקמח והמים בתוך הגומא, ומערבים ולשים את הטרוקנין בתוכה, וכן מתבאר בלבוש. ולכן זה לא נחשב דרך לישה, ללוש במקום האפייה עצמו), ונאפה שם, מברך עליו בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלוש. ואם קבע סעודתו עליו, מברך המוציא וברהמ"ז. אבל טריתא, דהיינו שלוקחין קמח ומים ומערבים אותה ושופכים על הכירה והוא מתפשט ונאפה, אין עליו תורת לחם כלל, ואין מברכים עליו

כפי שהקדמתי, לא אאריך בנושא כעת, רק אמרתי את המסקנא לענ"ד לדינא, שהיא לא כמו שכתבנו אז בש"ע המקוצר, כיון שהתברר לי במשך הזמן שהדבר אינו פשוט, ואי"ה נרחיב בנושא בהזדמנות אחרת.

שאלה מהקהל: מה הדין בתבשיל אורז, יחד עם מאפה?

תשובת מרן שליט"א: זו גם דוגמא טובה, כי ברכתו האחרונה של האורז היא בורא נפשות רבות, ובודאי א"כ שצריכים להקדים את הביסקוויט. ואפילו את מונחים לפניו סופגניות ואורז, יש להקדים את הסופגניות, למרות שהם מעשי קדירה, כיון שברכתם על המחיה. לפי הרשב"א, בזמן שמברך על האורז, מחוייב לכוון במפורש על המאפה, ואפילו אם הם מונחים לפניו על השלחן, צריכים לכוון לפטרם בהדיא. ואם בירך על האורז, ולא התכוון לפטור את המאפה, לפי הרשב"א, יחזור ויברך. אבל להלכה ולמעשה אנו אומרים, ספק ברכות להקל, ואכמ"ל.

נחזור לעניינינו, מהי ברכת הטרייתא. מקור הדבר נפתח בגמ' במסכת ברכות [דף ל"ז ע"ב] שם אמרו בזה"ל, טרוקנין חייבין בחלה. וכי אתא רבין אמר רבי יוחנן, טרוקנין פטורין מן החלה. מאי טרוקנין? אמר אביי, כובא דארעא.

ואמר אביי, טריתא, פטורה מן החלה. מאי טריתא? איכא דאמרי, גביל מרתת. ואיכא דאמרי, נהמא דהנדקא. ואיכא דאמרי, לחם העשוי לכותת. כיון שביקשו שאדבר בעברית, לא קראתי כפי הגירסא שלנו, אבל כעת נאמר את הגירסא הנכונה, גביל מרתת, או גביל מרתת, אלו הגירסאות שיכולות להיות.

הערה מהקהל: דוקא אנחנו רוצים לשמוע בתימנית. מדוע שהרב יפסיק וידבר מכאן ואילך בעברית?

אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש, ואפי' קבע סעודתו עליו.

מבואר בש"ע שישנו חילוק בין טרוקנין לטריטא, שברכת הטרוקנין היא מזונות ועל המחיה, ואם קבע סעודתו עליהם, המוציא וברכה"מ. אבל ברכת הטריטא, היא לעולם בורא מיני מזונות.

עשיתי לעצמי סימן לזיכרון, לידע היכן נכתבו הסעיפים הנוגעים לטרוקנין וטריטא בש"ע, ששניהם מתחילים באות ט', ונכתבו גם הם בסעיף המתחיל באות ט', דהיינו ט"ו. בהמשך אנחנו נראה את דין הלחמניות, אשר נכתבו שם בסעיף ח', וגם זאת נרמז בשם, לחמניות, כי האות ח' היא יסודית בשם.

ומהו ההבדל בין טריטא לטרוקנין, הרי לשניהם ישנה בלילה רכה מאד?

התשובה היא, מכיון שעושים את הטרוקנין בתוך גומא על כירה המונחת ע"ג הקרקע, הקמח והמים מתגבלים יחד עי"ז לעיסה עבה קצת. ואפילו שהבלילה מלכתחילה היא רכה בעליל, עד שאי אפשר ללוש אותה, אלא רק לערבב, מכל מקום היא מתעבה במעט בתוך הגומא. משא"כ בטריטא, לא מצטבר עובי בתוך התנור, אלא שופכים את העיסה לתוך הכירה, והיא מתפשטת מאליה, וממילא היא יוצאת דקה יותר מהטרוקנין. מסיבה זו, כיון שהיא דקה יותר מהלחם, אפילו אם קובעים עליה סעודה, לעולם ברכתה מזונות ועל המחיה.

לאור הדברים הללו, אם באים לדון על המאפה החדש שלפנינו, נראה כי כיון שהוא עשוי מרוב מים, וגם הרכות נרגשת מאד בטעמו, (ואפשר לבדוק זאת, בפרט אם אוכלים מצה רגילה מקודם), ובנוסף, הוא דק ביותר, אזי לכאורה זהו ממש דין הטריטא המפורש בש"ע, שברכתו לעולם מזונות, אפילו אם קובעים עליו סעודה,

דהיינו, אפילו אם מתכוונים לאכול ממנו כמות גדולה, בשיעור כזה שהוא ישבע, וגם אחרים האוכלים כמות כזו יהיו שבעים, וככל דיני קביעות סעודה הידועים בהלכה, מכל מקום ברכתו תהא בורא מיני מזונות.

שאלה מהקהל: מעתה אנשים לא יאכלו מצות, אלא את הטריטא הזו?

תשובה: גם אם כן, זה לא נורא כ"כ, זאת לא לגמרי טעות, שלא יצאו ידי חובה, ולקמן יתבארו הדברים יותר בס"ד.

אבל התשובה האמתית יותר היא, כי אין ספק שלכתחילה צריכים לקחת דוקא את המצות האמתיות, כיון שברכתם המוציא תדיר, משא"כ על המאפה החדש הנקרא טריטא, אין ברכתו המוציא, אלא אם נקבע עליו סעודה, וכמו שיתבאר להלן, אבל אם אין קובעים עליו סעודה, ברכתו מזונות.

אמנם, אין הדברים אמורים אלא בתוך הפסח, אבל בערב פסח, אסור לאכול את הטריטא, כיון שישנו צד שהטריטא היא כמצה ממש שהיא לחם עוני.

צריכים להדגיש דבר נוסף. לליל הסדר לוקחים מצה מעבודת יד, אבל המאפה החדש אינו עבודת יד, אלא עבודת מכונה על ידי מיקסר, כלומר, שופכים את הקמח והמים אל תוך הקערה, ואין טורחים אפילו לערבב את העיסה עם כף, אלא מכונת הלישה מערבבת ומגבלת את העיסה, לכן מי שרוצה מצה שהיא דוקא מעבודת יד, אזי ברור שהטריטא אינה עבודת יד, אלא נידונת במצות מכונה.

שאלה מהקהל: האם השפיכה מהתבנית לתנור נעשית על ידי אדם, או בידי מכונה?

תשובת מרן שליט"א: שופכים לתנור עם מצקת, ואעפ"י כן הטריטא נקראת מצת

שערי יצחק – השיעור השבועי

המשנה ברורה [ס"ק ל"ח] מדמה את הבלנטש, לניבלא"ש. וז"ל, כתבו הפוסקים, דאותן שקורין בפראג וואלאפלאטקע"ס (= בלינטש), שנעשין ג"כ בלילתן רכה, אך מפני שמתפשטין באפייתן נעשים דקין וקלושים הרבה יותר מאותן נאלסילקע"ס שנזכר לעיל, אין לברך עליהם המוציא, אפילו בדקבע, דאין ע"ז תורת לחם כלל ודמיה לטריטא בסעיף ט"ו.

מביא המשנה ברורה [שם] דרגא נוספת, אשר נמצאו בסה"כ שלוש דרגות. הסוג הראשון, ברכתו המוציא בכל האופנים. הסוג השני עומד בתווך, ברכתו מזוונות אם לא קבע סעודתו עליהם, והמוציא, אם קבע סעודתו עליהם. הסוג השלישי, אפילו אם נקבע עליו סעודה, ברכתו היא מזוונות.

השאלה נשאלת, האם יש על המאפה החדש דין טריטא, שהיא מהסוג השלישי, וברכתה תמיד מזוונות, או שדינה כמו הסוג האמצעי, ותלוי הדבר בקביעות סעודה.

נראה לכאורה שברכתה תלויה לפי דעת האדם, אם התכוון לקבוע עליה סעודה, ברכתה המוציא, ואם אוכל ממנה בשיעור מועט, ברכתה מזוונות, וכמו הדין האמצעי. הטעם הוא, משום שהמאפים שברכתם מזוונות תדיר, אינם אלא אם הם דקים וקלושים, וכמו בצק ופלים, שהוא קלוש ביותר, בהם אפילו יקבע סעודה, יברך מזוונות, אבל הדקות של המאפה החדש אינה מוכרעת ומוכרחת, והרי ניכר לעינינו עובי מסויים.

במלים אחרות, אפשר להתווכח ולטעון על המאפה החדש, כי אם קובע סעודתו, ברכתו המוציא, ומה שאמרו הפוסקים על הטריטא וכיוצא בה, כי ברכתן מזוונות בכל האופנים, לא אמרו כן אלא במאפה שהוא קלוש ודק ביותר. וכיון שהנושא שנוי במחלוקת בין הפוסקים, וקשה להכריע בו, עדיף לצאת מן הספק.

מכונה, כיון שהלישה, וכל הכנתה נעשים על ידי מכונה. חסר לשמה, לשם מצת מצוה, לפי דעת הסוברים שצריך זאת.

שאלה מהקהל: האם אפשר לקבוע סעודה על המאפה החדש?

תשובת מרן שליט"א: מפורש בש"ע כי על טריטא, מברכים מזוונות ועל המחיה, בכל האופנים, בין אם קבע סעודה, ובין אם לא קבע סעודה. אבל המג"א [שם] חולק על מרן, והוא סובר כי אם קבע סעודתו על הטריטא, הרי ברכתה המוציא. מהסיבה הזו, אנחנו לא מפרסמים מהי הברכה, כיון שנחלקו הדעות בדבר.

וחילוקי הדעות, אינם רק בין דעת מרן, לבין דעת המגן אברהם, אלא ישנם האומרים עוד כי הטריטא, שברכתה מזוונות ועל המחיה, אפילו אם קבע סעודתו עליה, היא בגודל דק יותר ממה שאנחנו מדברים. והרי הפוסקים לא פירשו לנו את השיעור במפורש, וממילא נחלקו האחרונים בדבר.

זוהי ההלכה הנוגעת ללחמניות, הכתובה בש"ע שם [סעיף ח'] בזה"ל, לחמניות, אותן שבלילתן עבה שקורין אובליא"ש, לחם גמור הוא ומברך עליו המוציא ובהמ"ו. ואותן שבלילתן רכה, ודקים מאד, שקורין ניבלא"ש, מברך עליהם בורא מיני מזוונות וברכה אחת מעין שלוש. ואם קבע סעודתו עליהם, מברך המוציא וברכת המזון. ואי אכיל להו בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה, טעונים ברכה לפניהם ולא לאחריהם, אבל אותם ריקים דקים שנותנים מרקחת עליהם, הם טפלים לגבי המרקחת וברכת המרקחת פוטרתן.

הש"ע פוסק לגבי אובליא"ש, כי הוא לחם גמור, וברכתו המוציא אפילו בלא קביעות סעודה, אבל על הלחמניות הדקות, שבלילתן רכה, הנקראות ניבלא"ש, ברכתן בורא מיני מזוונות, אלא א"כ קבע סעודתו עליהם.

הפסקי תשובות [סימן קס"ח סעיף ח', דף ת"ס] כתב דבר מעניין, המתקבל מאד בסברא. וז"ל, והנה, אף שכאמור נתפרש בראשונים ובטור וש"ע, גם בלילה רכה, וגם נאפית דק, יש שביארו שאין זה אלא משום שכן היה הדרך, שאם רצו לאפות שכבה דקה, או דקה ביותר, היו צריכים לעשות עיסה נוזלית, או נוזלית ביותר. אך בעומק הדין, אין נפק"מ אם העיסה עבה או דקה, אלא אפילו בעיסה עבה (בצק), אם אפייתה בשכבה דקה, אך עדיין נוחה וקלה לאכילה, באופן של קביעות סעודה ושביעה, דינה כלחם לכל דבר, וברכתה המוציאה וברהמ"ז. ואם אפייתה בשכבה דקה מאד, וממילא קשה לאכלה באופן של קביעות סעודה, ברכתה מזונו, אך אם יקבעו עליה יברכו המוציאה. ואם אפייתה דקה וקלושה ביותר, שאין בה כלל תואר לחם, אף אם יקבעו סעודה עליה, יברכו מזונו. טוען הפסקי תשובות, כי החלוקה בין דק ורך, לעבה, אינה כפשטה, אלא הכלל הוא בתוצאה.

ואף שאמרנו כי הדבר מתקבל על הדעת מאד מסברא, מ"מ כשנפנית לעניין במקורות שהוא ציין [הערה 90] בזה"ל, ערוה"ש סעי' ל' (במש"כ "לענ"ד נראה וכו' אפשר גם התוס' והרא"ש יודו לרש"י וכו', ודוק), שו"ת מנח"י ח"א סי' ע"א אות ו', וכ"ה עפ"י הפוסקים דלהלן (אות י"ג) שדנו לענין ברכת המצה, אף על פי שבילית עיסתה עבה, עברתי עליהם ברפרוף, ולא מצאתי לפום רהטא את מה שהוא אומר בשמם, כך שלמעשה, אין ברור לי מנין הוציאה הפסקי תשובות את מקורות הדין הזה.

דרך אגב, כיון שדיברנו [שיעור מוצש"ק במדבר ה'תשע"ד, ועוד] על בעל פסקי תשובות שאינו מדייק בספרו די הצורך, שלח לי ידידנו הרב יעקב לוי יצ"ו, י"ז השגות על הפסקי תשובות, בהם דייק ומצא שלא דייק בהבאת הדינים. הוא עבר וציין את ההלכות אחת לאחת, שבספר פסקי תשובות כתוב כך, ואילו במקורות כתוב אחרת.

אכן הדברים ידועים, וצריכים זהירות, אבל בנוגע לעניינינו, בודאי מסתבר שהוא לא המציא חידוש גדול כזה מעצמו, וצריכים לעיין ולראות בדיוק מי הוא בעל השמועה.

עיקרו של החידוש הוא, כי דין קביעת השם, תלויה בסברא, ואינה קשורה למציאות, לפי העובי והדקות גרידא. וביאור הדבר, כי ללחם ישנם כללים מוגדרים, שאנשים שבעים ממנו, וגם נוח להם לאכלו. אם המאכל הנאפה אינו נוח לאכילה, האנשים לא יקבעו עליו סעודה, אלא יאכלוהו כמנת ביניים, או בסוף הסעודה וכיו"ב. עיקר שם הלחם נקבע לפי הכלל הזה. ואם העיסה קלושה ביותר, רואים במוחש שאינו לחם.

ולפי היסוד הזה, ברכת הבלינטשס היא מזונו, ואפילו אם קבעו סעודה עליהם. כך גם לגבי המאפה החדש שבהשגחתנו, ברכתו מזונו, אך אם יקבעו סעודה עליו, ישנו ספק בברכתו, ואינו מוכרע.

שאלה מהקהל: כראיה לדברי הפסקי תשובות, אפשר להוכיח מן הככרות הנקראות "לאפות" (עיראקיות). כולם קובעים עליהם סעודה, אפילו אם הם דקים ביותר?

תשובת מרן שליט"א: אבל הן עשויות מבלילה עבה, ואין זה שייך לנדוננו. כנראה שאותה הלאפה נוחה לאכילה, וגם אנשים רגילים לאכלה, ושבעים ממנה, ממילא מובן כי ברכתה המוציאה. ומי שלא יודע, יכול לנסות ולבדוק.

שאלה מהקהל: מדוע המאפה החדש אינו נקרא טרוקנין, הרי גם הוא בא בתוך דפוס?

תשובת מרן שליט"א: ישנו הבדל בינו לבין הטרקנין. הטרקנין תופס עובי ומתקבץ מחמת הגומא, ואילו הטריתא מעיקרה נעשית דקה, כי היא נשפכת על התנור, ומתפשטת שם מאליה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובת מרן שליט"א: לא משלוש עד חמש, אלא מארבע עד שבע, עיי' ש"ע המקוצר סי' ל"ד הערה י"ד.

הדבר נכון בעיקרו, אך הנפקא מינה אינה אלא לגבי קביעות סעודה. לכן צריכים לומר את המסקנא כדלקמן. או שלא קובעים על טריתא סעודה מלכתחילה, בכדי לצאת מהספק. ואם אדם רוצה לאכול ממנו שיעור שביעה, שיברך מקודם על מצה, המוציא לחם וכו', וכך יפטור עצמו מהספק.

שאלה מהקהל: עד כמה אפשר לאכול מהטריתא, ולא להיכנס לשאלה על קביעות סעודה?

תשובת מרן שליט"א: צריכים למדוד את הנפח, (ולא את המשקל), ולהשוות לפי הכמות ממנה הוא, או אחרים, נהיים שבעים. וצריכים להחשיב גם את האוכל שמלפתים עמו. ועיי' שע"ה סי' ל"ד הערה ז'.

אבל לגבי ערב הפסת, אסור לאכול את אותה הטריתא, כמו שכבר הקדמנו.

אמנם, הנני רואה כעת כי לא נשאר פנאי, ובלי נדר נרחיב על כך בשיעור הבא. רק נסיים במקור הדבר, ואח"כ נדבר על שני דברים חשובים, וכדאי להתאזר בסבלנות.

ביקשו לדעת מנין לנו כי אופן בלילה רכה כזו, כבר היה בעבר. בקצרה נזכיר את מה שכתוב בספר מנחת מרחשת [נדף ס"ג] וז"ל, סיפר שאצלם ברדאע בפסת, היו שופכין בלילה רכה מאוד על קרקעית התנור, כדי לאפותה מצות. שהיה להם תנורים מיוחדים מאבן חלקה, מסיקים אותה כאש גחלת, ואחר כך מפנים ומנקים. ומיד שופכים הבצק העשוי גזול, וסוגרים עליו. ונאפה בכדי עשר דקות בלבד.

שאלה מהקהל: מדוע המאפה החדש המכונה טריתא, שונה מהלחוח?

תשובת מרן שליט"א: הלחוח המצוי הוא הרבה יותר עבה. ואמנם הלחוח החבאני הוא דק יותר, אך הלחוח המצוי עבה במרכזו כשמונה עד עשרה מילימטרים, הרבה יותר עבה מהטריתא. ברכת הלחוח היא בורא מיני מזונות. ובקביעות סעודה, המוציא לחם מן הארץ, כיון שהוא עבה כמו לחם, משא"כ בטריתא.

אמנם, אותם המכינים ככרות לחוח דקים מאד, וכמו שיעור הטריתא הזו, אפילו אם יקבעו עליהם סעודה, ברכתם מזונות.

שאלה מהקהל: אם הטריתא הזו תהיה עבה כמו הלחוח המצוי, מה יברכו עליה?

תשובת מרן שליט"א: פשיטא שיברכו המוציא.

שאלה מהקהל: מה דעת הרב על ברכת טורטייה? הטורטייה עשויה מבלילה עבה, אבל היא מאד דקה.

תשובת מרן שליט"א: אינני רוצה לענות על השאלה הזו, אף שכבר נשאלתי עליה מאת כמה אנשים, כי אינני יכול לענות, בזמן שאיני יודע את הפרטים המדויקים. לא ראיתי אותה.

שאלה מהקהל: הרב מורה לגבי הלחוח, כי משלוש מילימטר, ועד חמש מילימטר, ישנו ספק בברכה. ולכאורה לפי זה, כן יהיה הדין גם לגבי המאפה החדש, הטריתא, כי אנחנו מבינים שאין הברדל בין הלחוח לטריתא, וכמו שהרב אומר לגבי הלחוח, חילוקי עובי, 3 מ"מ, 81 מ"מ וכו', כן הוא גם לגבי הטריתא. ולפי הכללים שם, גם הטריתא היא בכלל הספק, האם להחשיבה כדקה.

מחזיקים במנהגי תימן הקדומים, וגם בנושא דידן הם חושבים כי הם תופסים במנהג העתיק.

כך כתב מהרי"ץ [בעץ חיים חלק ב' דף ו' ע"ב], לגבי אם חל פסח בשבת, אומר ברכת ויכולו, ואינו אומר ברכה מעין ז'. הטעם שתיקנו אותה, משום עם שבשדות, שמאחרין לבוא כדי שיגמרו תפילתם עם הציבור ולא יישארו שם יחידים, משום דשכיחי מזיקין. אבל לילה זו משומר ובא מן המזיקין וכיוצא בהם. רד"א, וכ"כ הש"ע, וכן מנהגינו.

אחד מתלמידי החכמים דיבר עמי בעניין, והראה לי מה שפירסם מישהו, כי הדרדעים משמרים את המנהג הקדום, לומר גם אז ברכת מעין ז', כיון שסופרי התכאליל לא חילקו בדבר, וגם הרמב"ם לא חילק, מובן כי גם בליל הסדר אומרים אותו.

זו למעשה דעת הרש"ש [רבי שלום שרעבי זיע"א] כידוע, וקצת מוזר, שהדרדעים נהיו פתאום בזה כמו המקובלים...

שיטת הרש"ש היא כי מחמת שמהתלמוד לא נראה שישנו חילוק, וגם הרמב"ם אינו מחלק, משמע כי גם בשבת אומרים אותו. זה גם קשור למה שדיברנו קודם לגבי קיפול הטלית, שהאריכו בזה בספרים רבים, ועי' שו"ת וישב הים ח"א סי' ז'.

רצוני להסביר בעת את הנקודה הזו. הרבה פעמים נדמה בטעות, כביכול ישנם מנהגים קדומים שנשתנו במשך השנים, הנלמדים מהתכאליל העתיקים. אבל צריכים לדעת כלל יסודי חשוב, מהתכאליל הקדמוניות המועטים הנמצאים כיום בידינו, אין אפשרות לדעת דברים ברורים על מנהגי יהדות תימן בזמנם.

אם נמנה את הספרים הנמצאים עמנו כיום, נער יספרם, בקושי. אולי נותרו לפליטה שמונה או עשרה תכאליל מהתקופה הקדומה, לפני

קהילות רדאע היו אופים את המצה בבלילה רכה מאד, ובקצרה אסביר מה שהנני חושב בזה. בדרך כלל לא מקובל לעשות את המצות מבלילה רכה, אלא מבלילה רגילה, דהיינו עבה. אבל כיון שבתנור התימני המכונה טָבוּן, מקובל לאפות את המצה ע"י הדבקותה על דפנות התנור, והדבר דורש מומחיות גדולה מאד, כי חוס התנור רב וגדול, וגם מצוי פעמים רבות אצל נשים שאינן מומחיות, כי אף שמרחו את המצה על הדופן, בצק נפל למטה. בני רדאע ראו זאת, ואמרו, בשביל מה עלינו להסתבך, לקחת את המצות, ללוש ולהדביק אותם אל התנור, לכן החליטו שלא להסתבך עם המריחה של מצות, והן לשו את העיסה בהרבה מים, ויצקו את הבלילה מהקערה אל תוך התנור, וזמן האפייה ארך כעשר דקות. המצות לא נראו אח"כ כלחות, כי המצות נאפו על תנור מוסק, ובירכו עליהם המוציא לכתחילה, משא"כ הלחות.

מובן לעניינינו כי חכמי רדאע החשיבו את הטריטא הזו ממש כמצה, ואכלו אותה בליל הסדר, וזאת מכיון שהיה לה עובי. משא"כ בזמנינו. ועוד אנחנו מבינים מזה, כי הרעיון "החדש" לעשות מצות מבלילה רכה, כבר היה קיים. בל"נ נאריך על כך בשיעור הבא.

בעניין ברכה מעין שבע בליל פסח שחל בשבת, והתייחסות לכת הדרדעים האומרים שהם מחזיקים כביכול במנהג הקדום כיון שלא כתוב בתכאליל לא לומר אז ברכה זו.

כיון שזמננו תם, הזמן המוקצב לשיעור הוא שעה בלבד, נעיר בקצרה על שני דברים, מכיון שהבטחתי לנוגעים בדבר לדבר עליהם. הראשון נוגע לשנתנו זו, בה יוצא ליל הסדר בליל שבת, כי ישנו נדון גדול בהלכה לגבי ברכת מעין שבע.

דיברתי בעבר [מוצש"ק תולדות ה'תשע"ט] לגבי כת הדרדעים, כי נשמע מפייהם לפעמים כי הם

שערי יצחק – השיעור השבועי

מדברי מהרי"ץ הללו אפשר ללמוד דוגמא קטנה למה שאנחנו מדברים. כי אף שבתכאליל לא כתבו לחזור על הפסוק האחרון, מאידך גיסא, נמצאו תיגאן עתיקים שכתבו במפורש לכפול את הפסוק [שמות י"ז, ויעש יהושע].

ממילא מובן כי אין ראייה להכריע בהחלט על מנהג הקדמונים, מתוך מה שאנחנו מוצאים כיום ספרים קדמונים.

זו בעצם טעותם של הדרדעים, בהרבה תחומים, שהם מחליטים בשרירות ליבם על המנהג הקדום, לפי מה שרואים בספרים מסויימים כיום, ונתמעטו הספרים מאד. ניכר במציאות, לגבי קריאת התורה בפורים, כי יש מעט או הרבה מקדמונים נהגו אחרת, ולמרות שבספרי התכאליל אכן לא חילקו בזה, ישנם ספרי תיגאן שכתבו לקרוא עשרה פסוקים, ולחזור על הפס' ויעש יהושע. וגם בביהכ"נ 'בית אלשיך' נהגו כן, וזו גם דעת מה"ר סעדיה עדני בפירושו כת"י על הרמב"ם. וכך נהגו בקצת מקומות מדרום-מזרח תימן. אפילו בתאג כת"י מה"ר שלמה הסופר ראיתי שכתב בהערה להכפיל את הפס' ויעש יהושע, וגם יש לכך מקור במסכת סופרים.

הרי לנו בוודאות גמורה, כי היה בעבר מנהג לקרוא עשרה פסוקים. לכן נמצאנו למדים כדלקמן. היום, אי אפשר לדעת בבירור מה נהגו אבותינו לפני כארבע מאות או חמש מאות שנה בצורה ברורה, כיון שאין לנו מספיק ספרים מהתקופה ההיא.

עוד דברנו בעבר [שיעור מוצש"ק קורח ה'תשע"ה] כי מקובל לחשוב על מנהג הדרדעים לחבר את קורח וחצי חוקת, כי כן הוא מנהג הקדמונים. עד שהתבררה לי האמת, עלפי כת"י מהר"י ונה, שאומר כי אינו מנהג כולם, אלא רק ישנם נוסחאות כאלו. משמע כי גם אצל קדמונים היו מנהגים שונים.

כחמש מאות או שש מאות שנים. וכיון שהם מעטים כ"כ, אי אפשר ללמוד מהם דברים ברורים. כוונתי על מה שלא נכתב בהם בהדיא.

כיון שאין אפשרות להאריך בנושא, לא נציין כעת אלא דוגמא אחת מני רבים, אשר ממנה כבר אפשר להבין את מה שאנו מחדשים כעת, ובל"נ נמשיך בשבוע הבא.

מנהג הבלדי בקריאת פרשת "ויבוא עמלק" בפורים, שאינם חוזרים על הפס' [שמות י"ז, ט"ז], **פִּי יָד עַל פֶּסֶּיָהּ**. למרות שדעת הש"ע [סי' תרצ"ג סעיף ד'] לכפול את הפסוק, בכדי להשלים את הקריאה לעשרה פסוקים, ומנהג השאמי כמותו.

וז"ל מהרי"ץ [בעץ חיים ח"א דף קס"ה ע"א], ומוציאין ספר תורה, וקורין בפרשת ויבא עמלק [שמות י"ז, ח'] עד סוף פרשת בשלח. ואף על פי שאינן אלא תשעה פסוקים ותנן [מגילה דף כ"א ע"א] אין פותחין בתורה פחות מעשרה פסוקים, הני מילי היכא דאפשר, אבל הכא הא סליק ליה עניינא (כן כתבו הפוסקים. ועיין שלחן ערוך סימן קל"ז סעיף ד' וסימן תרצ"ג סעיף ד'). ובשלחן ערוך סימן תרצ"ג [שם] מסיים, ואף על פי שאין בה אלא תשעה פסוקים, כופלים פסוק אחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים. ובבית יוסף [סימן תרצ"ג] מפורש שזה הוא על פי המנהג, והיכא דנהוג נהוג.

ולזה תמצא שהגיה רמ"א [שם], ואין מנהג לכפול פסוק האחרון של הפרשה. ואני הצעיר ראיתי המנהג עכשיו לכפול, וחיפשתי בכל התכאליל ולא מצאתי גם אחד מהם שידבר שצריך לכפול, מורה שלא היו נוהגים לכפול. וכן דעת התוספות מגילה דף ד' ע"א. ושוב מצאתי בעל תקון יששכר בסדר המנהגים דף ס"ט ע"ב, שאינו אלא מנהג בעלמא, שאינו צריך. וע"ש בסדר פורים, שכן דעת הרד"א. ולכן אין להשגיח על המנהג הזה האחרון, שהוא נגד התלמוד.

בעת דיברנו רק על קצה המזלג, ובל"נ נרחיב יותר על פרט זה עד שנבררו יותר. הכלל הוא, דבר שאינו מפורש בספרים, כיצד נהגו הקדמונים, מי שקובע מדעתו כיום, לפי עיונו הדל, בספרים שנותרו לנו לפליטה, אין זו אלא קביעה שרירותית, ואינו מוכרח כלל.

בעניין כשרות הצילום והפריצות בענייני קדושה וצניעות.

רציתי לדבר עוד דבר חשוב, לו אנו זוכים מאת ידידנו מזכה הרבים, הרב מאיר לוי שליט"א מירושלם עיקו"ת.

הרב מאיר שליט"א מעורר על פירצה מסויימת, ואף שרצוני מלכתחילה היה להאריך בכך מעט, אבל מפני קוצר הזמן לא נאמר בעת אלא את עצם הידיעה שהוא כותב בזה"ל, בימים אלו מחפשים במה להתחזק? לצערנו, בנושא כשרות הצילום נפרצה חומת הקדושה והצניעות, מי שמזמין צלם [או צלמת] לחתונה וכדומה, ולא מברר עליו בדיוק מה הוא עושה, הרי שהוא גורם להחטיא את עם ישראל.

אותו צלם יש לו אתר או מקום אחר פרסומי ברשת. ושם מפרסם קליפים או תמונות של חתונות, בלי שום הגבלה וצניעות, וגם אם קיבלו אישור מבעלי השמחה.

האם אתם יודעים מה הם "קליפים"?

למי שלא יודע נאמר, כי הם קטעי סרטונים. גם אני בעצמי לא ידעתי מה זה, עד ששאלתי. כנראה הם נקראים קליפים, כי הם מקליפה רעה וקשה, מסטרא אחרא...

צריכים לתקן את הדבר. תחילה, מדוע מביאים צלם שמסריט ומתעד את ריקודי הנשים? זהו דבר שאסור בוודאות. צריכים להזמין צלמת שתתעד את ריקודי הנשים. אבל עתה אנו

מעוררים על כך, שאותם צלמים מפרסמים את התמונות באתרים, לכל מאן דכפין.

אנו מחוייבים לעורר על כך, אפילו אם בעל השמחה התיר לך לפרסם את תמונותיו, וכי זו סיבה להתיר לפרסם את תמונות הריקודים לכל העולם...? התמונות צריכות להישאר לנשים בתוך המשפחה. ותו לא.

הרב מאיר שליט"א הגה רעיון לבעיא, וכתב כך, לכן החלטנו בס"ד לערוך רשימה של צלמים וצלמות, אשר מתחייבים לשמור על כל כללי ההלכה והצניעות, בכל אופן שהוא.

מי שחושב שמתאים, נא לשלוח מייל בקשה לכתובת k.photol000@Qmail.com. אפשר גם להתקשר אליו לטלפון (למס' 0527636382), לזכות את הציבור בצלמים כשרים, אשר לא פרצו את הגדרות. השירות חנם לזיכוי הרבים.

הצלמים הללו פרצו את גדרות הצניעות, והנני ממש מתפלא, מדוע אין על כך קול זעקה מגדולי הדור? כיצד הם אינם מעוררים על הפגע האמור? הצלמים מפרסמים את התמונות ללא הגבלה. כנראה אין לעסקנים זמן ועניין לטפל בהחתמת הרבנים.

הערה מהקהל: ראיתי השבוע פרסום על כך בעיתונות החרדית.

תשובת מרן שליט"א: כנראה הרב מאיר לוי שליט"א, הוא שעומד מאחורי הפרסום.

חודש אדר, מרבים בו בשמחה, וכמו שכתוב ותהלים ק', ב"ו, עֲבָדוּ אֶת יי בְּשִׂמְחָה בְּאוֹר לְפָנָיו בְּרִנָּה. צריכים להיזהר תמיד, לא לפרוץ את גדרי הצניעות והכשרות של עם ישראל, ולשים לב גם על כל הדברים הצריכים חיזוק. השם ב"ה יזכנו, ויעזרנו על דבר כבוד שמו. אכ"ר.